# FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT GEORGES COSMAS

föredraget den 18 maj 1999 *

Innehåll

I — Inledning ..... I-2554

II — Bakgrund ..... I-2554

III — Frågorna ..... I-2556

IV — Mål C-51/96 ..... I-2557

V — Mål C-191/97 ..... I-2559

A — Tillämpningen av gemenskapsrättsliga bestämmelser om fri rörlighet ..... I-2559

a) Christelle Delièges verksamhets ekonomiska karaktär ..... I-2560

1) Parternas argument ..... I-2561

2) Min ståndpunkt i den ovan angivna frågan ..... I-2563

aa) Inledande synpunkter ..... I-2563

bb) "Tjänster" i den mening som avses i gemenskapsrätten ..... I-2564

cc) Christelle Delièges inkomster från judo ..... I-2565

i) Bidrag från idrottsförbunden till idrottare som tävlar på hög nivå I-2566

ii) Sambandet mellan idrotten och det ekonomiska livet ..... I-2571

b) EJU:s omtvistade reglers överensstämmelse med artiklarna 59 och följande i fördraget (nu artiklarna 49 EG och följande i ändrade lydelser) ..... I-2576

1) Uteslutning av tillämpning av artikel 59 på de omtvistade reglerna ... I-2577

aa) Domen i målet Keck och Mithouard ..... I-2577

bb) Regler som följer av idrottens särskilda karaktär ..... I-2578

2) Prövning av EJU:s omtvistade regler mot bakgrund av artikel 59 i fördraget ..... I-2580

* Originalspråk: grekiska.

B — EJU:s regler i förhållande till artiklarna 85 och 86 i fördraget ..... I-2584
a) Parternas argument ..... I-2584
b) Min ståndpunkt i ovan angiven fråga ..... I-2587
1) Upptagande till sakprövning ..... I-2587
2) Prövning i sak ..... I-2589
V — Förslag till avgörande ..... I-2593

## I — Inledning

1. I förevarande mål har domstolen anmodats att besvara två frågor som ställts enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) av Tribunal de première instance de Namur i Belgien. Domstolen får därigenom tillfälle att komplettera sin rättspraxis avseende det sätt på vilket idrotten omfattas av gemenskapsrättens tillämpningsområde och har samband med denna. I förevarande fall uppkommer särskilt frågan om tillämpningen, inom ramen för förhållandena mellan idrottare och deras förbund, av grundläggande principer i den primära gemenskapsrätten om fri rörlighet för personer och om skyddet av en sund konkurrens. (Det handlar om artiklarna 48, 59, 60, 85 och 86 i EG-fördraget, nu artiklarna 39, 49, 50, 81 respektive 82 EG i ändrade lydelser. Fortsättningsvis använder jag mig i texten av den numrering som gällde före Amsterdamfördragets ikraftträdande.) Den tvist som skall prövas skiljer sig på två avgörande punkter från den i målet Bosman. För det första avser tvisten en individuell idrott och inte en lagidrott (judo). För det andra hör denna idrott till vad som brukar kallas amatöridrotter där idrottaren således inte direkt tillerkänns professionell status.

## II — Bakgrund

2. Christelle Deliège, som är belgisk medborgare och kärande vid den nationella domstolen, är judoutövare i Belgien. Hon har haft anmärkningsvärda framgångar i denna idrott. [1] Enligt egen utsago föll hon emellertid i onåd hos idrottsförbunden i Belgien. [2] Dessa har vid flera tillfällen hindrat henne att delta i turneringar för att skada hennes karriär och underlätta för konkurrerande idrottare att komma med i det landslag som skulle delta i de olympiska spelen i Atlanta. De kritiserade förbunden har genmält att Christelle Deliège har utestängts från internationella turneringar av rent sportsliga och disciplinära skäl. Käranden förefaller dels ha sämre förmåga och

1 — Hon har flera gånger blivit belgisk mästare, en gång europamästare och en gång världsmästare för judoutövare under 19 år.

2 — Det rör sig om Ligue belge de judo (belgiska judoförbundet, nedan kallad LBJ) och Ligue francophone de judo (franskspråkiga judoförbundet, nedan kallad LFJ).

resultat än de idrottare som har tagits ut för att delta i internationella turneringar, dels ha en besvärlig personlighet med en särskild benägenhet för disciplinära överträdelser.

3. Denna osämja mellan Christelle Deliège och de belgiska idrottsförbunden låg till grund för ett visst antal incidenter som har lett till den tvist som nu är anhängig vid den nationella domstolen. Christelle Deliège ville delta i europamästerskapen i judo år 1995 samt i internationella judoturneringar i Basel den 2 och 3 december 1995, i Paris den 10 och 11 februari 1996 och i Leonding den 16, 17 och 18 februari 1996. Hennes deltagande i dessa turneringar var av särskilt stor betydelse för henne eftersom hennes plats i Belgiens olympiska trupp i stor utsträckning berodde på de resultat som hon skulle uppnå där.

4. Här är det lämpligt att analysera kriterierna och mekanismerna för uttagningen av judoutövare till de olympiska spelen i Atlanta. Det internationella förbundet i denna idrott hade beslutat att de åtta högst placerade i det senaste världsmästerskapet i varje kategori samt ett visst antal judoutövare per kontinent (nio män och fem kvinnor per kategori för Europa [3]) skulle delta i dessa spel. För att genomföra det internationella förbundets beslut — det vill säga för att utse de europeiska idrottare som skulle skickas till Atlanta — församlades Europeiska judounionen (nedan kallad EJU) i Nicosia där den fattade följande beslut: Den europeiska uttagningslistan till de olympiska spelen skulle upprättas på grundval av de resultat som uppnåtts i de större turneringarna i de europeiska länderna (så kallade turneringar i kategori A) och vid europamästerskapen. Rätten att anmäla idrottare till dessa turneringar (vilka omfattade de i Basel, Paris och Leonding) tillkom enbart de nationella förbunden vilka endast kunde anmäla totalt sju män och sju kvinnor och därvid endast en eller två kvinnliga eller manliga idrottare per kategori. Uttagningslistan upprättades på grundval av varje idrottares bästa resultat vid tre turneringar i kategori A samt resultaten i europamästerskapen. Varje såväl manlig som kvinnlig idrottare hade därför intresse av att delta i dessa turneringar för att upptas på den europeiska uttagningslistan bland de nio bästa manliga judoutövarna respektive de fem bästa kvinnliga judoutövarna i varje kategori. Det skall dock påpekas att rätten att delta i de olympiska spelen på grundval av de resultat som eventuellt uppnåtts inte förvärvades av idrottaren själv utan av dennes nationella förbund. Med andra ord kunde en idrottare rankas som nummer ett på den europeiska uttagningslistan utan att slutligen få delta i spelen i Atlanta om idrottarens förbund anförtrodde åt någon annan att representera landet.

3 — Precis som i andra kampsporter är idrottarna uppdelade i kategorier på grundval av sin vikt. Christelle Deliège, till exempel, tävlar normalt i viktklassen för deltagare under 52 kg.

5. För att inte förlora allt hopp om att bli uttagen till Atlanta framställde Christelle Deliège den 26 januari 1996 en begäran om interimistiska åtgärder vid Tribunal de première instance de Namur. Hon yrkade dels att Tribunal de première instance de Namur skulle ålägga de belgiska idrottsförbunden (LFJ respektive LBJ) att vidta lämpliga åtgärder för att hon skulle anmälas till den internationella turneringen i Paris, dels att den skulle begära ett förhandsavgörande av Europeiska gemenskaperna domstol i frågan huruvida EJU:s ovannämnda regler om deltagande i turneringar i kategori A överensstämmer med artiklarna 59 och följande samt 85 och 86 i EG-fördraget (nu artiklarna 49 EG och följande samt 81 och 82 EG).

6. Christelle Deliège väckte därefter vid samma domstol talan mot såväl ovannämnda förbund som mot François Pacquée, LBJ:s ordförande. Hon yrkade att den för det första skulle fastställa att det system som tillämpades för uttagning av judoutövare till internationella turneringar är rättsstridigt, eftersom det strider mot principen om frihet att tillhandahålla tjänster och mot idrottarnas frihet att utöva sitt yrke, för det andra — för det fall den nationella domstolen ansåg det lämpligt att begära ett förhandsavgörande från Europeiska gemenskapernas domstol — skulle föreskriva vilka åtgärder som skulle vidtas i väntan på förhandsavgörandet och för det tredje skulle förplikta svarandeförbunden och LBJ:s ordförande att betala 30 miljoner belgiska franc i skadestånd till henne.

## III — Frågorna

7. Ordföranden vid Tribunal de première instance de Namur meddelade beslut i det interimistiska förfarandet och ställde därvid följande fråga till domstolen, vilken är föremålet för mål C-51/96:

"Är en stadga enligt vilken det krävs att en professionell eller halvprofessionell idrottare, eller en idrottare som vill bli antingen professionell eller halvprofessionell, skall ha tillstånd eller ha uttagits av sitt nationella förbund för att kunna delta i en internationell tävling och i vilken det föreskrivs nationella kvoter för deltagande eller motsvarande uttagningar förenlig med Romfördraget, särskilt med artiklarna 59—66 samt med artiklarna 85 och 86?"

8. Sedan Tribunal de première instance de Namur hade inlett sin prövning av talan i sak bedömde den att det fanns en risk för att domstolen skulle förklara att den fråga som ställts i mål C-51/96 inte kunde tas upp till sakprövning. Den ansåg det därför lämpligt att förklara målet vilande och ställa en ny tolkningsfråga som har följande lydelse (mål C-191/97):

"Strider kravet på att en professionell eller halvprofessionell idrottare, eller en person som har för avsikt att bli professionell eller

halvprofessionell idrottare, skall inneha ett tillstånd av sitt nationella förbund för att kunna delta i en internationell tävling i vilken inga landslag tävlar mot varandra, mot Romfördraget, och i synnerhet mot artiklarna 59, 85 och 86 i detta fördrag?"

IV — Mål C-51/96

9. Idrottsförbunden, den belgiska, den grekiska och den italienska regeringen samt kommissionen anser att den tolkningsfråga som har ställts i mål C-51/96 inte kan tas upp till sakprövning. De har gjort gällande tre argument till stöd för denna ståndpunkt. De anser för det första att svaret på den ställda frågan inte alls är användbart för den nationella domstolen. Det interimistiska förfarandet i vilket frågan har ställts var avslutat när begäran om förhandsavgörande inkom till domstolen. Således har den nationella domstolen redan avgjort målet. Den rättsliga fråga som har tagits upp, rör sakfrågan i målet, i vilken den nationella domstolen i det interimistiska förfarandet saknar behörighet. I enlighet med domen i målet Pardini [4] skall frågan följaktligen inte besvaras. Det andra argumentet till stöd för att frågan inte kan tas upp till sakprövning avser frågans innehåll. Med argumentet menas närmare bestämt att frågan är uppenbart hypotetisk och inte avser gemenskapsrätten eftersom den hänför sig till amatöridrott. Slutligen — och det är den tredje grunden för att frågan inte kan tas upp till sakprövning som de ovannämnda parterna har åberopat — har inte den nationella domstolen på ett tillfredsställande sätt beskrivit den faktiska och rättsliga bakgrunden till frågan. Närmare bestämt kan domstolen, i avsaknad av en klar och fullständig redogörelse för de faktiska och rättsliga omständigheterna för tvisten, inte ge ett tillfredsställande svar på den ställda frågan, eftersom denna fråga avser komplicerade juridiska problem som till exempel de som avser gemenskapens konkurrensrätt. [5]

10. Jag anser att det är lämpligt att mer grundligt undersöka särskilt den första av de ovannämnda grunderna för att frågan inte skall tas upp till sakprövning. Enligt domen i målet Pardini [6] är Europeiska gemenskapernas domstol behörig att svara på tolkningsfrågor som ställts inom ramen för ett interimistiskt förfarande när svaret kan vara användbart för den nationella domstolen. "Domstolen är [däremot] inte behörig att ta upp en begäran om förhandsavgörande till prövning om förfarandet vid den hänskjutande domstolen redan hade förklarats avslutat när begäran framställdes." [7] Inte heller kan en nationell domstol i ett interimistiskt förfarande ställa tolkningsfrågor för att bistå en annan domstol som skall avgöra målet i sak. Domstolen har fastslagit att det med avseende på artikel 177 (nu artikel 234 EG) "framgår av såväl ordalydelsen som sammanhanget"

4 — Dom av den 21 april 1988 i mål 338/85 (REG 1988, s. 2041).

5 — Det har hänvisats särskilt till dom av den 26 januari 1993 i de förenade målen C-320/90—C-322/90, Telemarsicabruzzo m.fl., REG 1993; svensk specialutgåva, volym 14, s. 1).

6 — Se ovan fotnot 4.

7 — Punkt 11 i domen i målet Pardini (ovan fotnot 4).

att "endast en nationell domstol som anser att det begärda förhandsavgörandet 'är nödvändigt för att döma i saken' kan göra gällande rätten att ställa en fråga till domstolen". [8]

11. Enligt de belgiska processuella bestämmelserna, särskilt artiklarna 584 och 1039.1 i code judiciaire, avgörs inte målet i sak i ett interimistiskt beslut, utan genom detta regleras endast provisoriskt en brådskande situation. En domstol i ett interimistiskt förfarande kan inte i sitt beslut gå in på frågor som omfattas av den exklusiva behörigheten för den domstol som skall pröva talan i sak. Denna begränsning påverkas inte på något vis av rättspraxisen från Cour de cassation (Belgien), enligt vilken domstolen i det interimistiska förfarandet har behörighet att pröva vissa rättsliga aspekter av tvisten. [9] Denna behörighet gäller inom den särskilt begränsade ram inom vilken domstolen under det interimistiska förfarandet agerar, det vill säga för att tillfälligt reglera en brådskande situation.

12. Förutom att tolkningsfrågan ställdes i beslutet om hänskjutande reglerades också i detta förhållandena mellan Christelle Deliège och de berörda idrottsförbunden interimistiskt. Förfarandet i sak inleddes av Christelle Deliège den 26 februari och den 1 mars 1996 vid Tribunal de première instance de Namur som sedan dess är den enda domstol som är behörig att pröva målet i sak. Följaktligen skulle domstolen i det interimistiska förfarandet, även om den fick ett svar på tolkningsfrågan, inte åter kunna befatta sig med förhållandena mellan Christelle Deliège och idrottsförbunden för att tillämpa gemenskapsrättsliga bestämmelser, eftersom ett sådant förfarande skulle leda till en prövning av frågor i vilka endast den domstol som skall pröva målet i sak är behörig. Med andra ord skulle den agera på ett sätt som är skadligt för förfarandet vid den nationella domstolen, och detta i direkt strid med de nationella processuella bestämmelserna.

13. Det skall följaktligen konstateras att när tolkningsfrågan i mål C-51/96 skall besvaras kommer det interimistiska förfarandet i vilket denna fråga uppkommit att vara avslutat. Den nationella domstolen kommer således med nödvändighet att sakna behörighet att pröva den sak som tolkningsfrågan avser. Dessutom är det enligt domen i målet Pardini [10] inte heller möjligt att besvara tolkningsfrågan endast för att bistå den nationella domstol som skall pröva målet i sak. Det är för övrigt av denna anledning som den domstol som skall pröva målet i sak, med hänsyn till risken att tolkningsfrågan avvisas, ställde en ny tolkningsfråga, denna gång i mål C-191/97. Mot bakgrund av dessa överväganden sammantagna anser jag att den fråga som har ställts i mål C-51/96 inte skall prövas i sak.

8 — Punkt 10 i domen i målet Pardini (ovan fotnot 4).

9 — Se särskilt Cass. 9.9.1982, JT 1982, s. 727.

10 — Se ovan fotnot 4.

V — Mål C-191/97

14. Idrottsförbunden, den grekiska regeringen och kommissionen har i sina yttranden hävdat att den fråga som har ställts i mål C-191/97 inte kan tas upp till sakprövning, för det första eftersom den inte innehåller en redogörelse för den rättsliga och faktiska bakgrunden till målet som är tillräcklig för att ett svar skall kunna ges, för det andra eftersom den inte avser gemenskapsrätten, för det tredje eftersom ett eventuellt svar skulle innebära att Internationella judofederationens och EJU:s rätt till försvar åsidosätts, förbund vilka, fastän de direkt berörs av målet, inte har kunnat redogöra för sina ståndpunkter, och för det fjärde eftersom frågan är hypotetisk. Även den nederländska och den italienska regeringen har i sina muntliga yttranden ifrågasatt att frågan kan tas upp till sakprövning.

15. Jag anser att den omtvistade frågan inte är hypotetisk och att föremålet för den inte nödvändigtvis, vilket jag kommer att förklara nedan, [11] faller utanför gemenskapsrättens tillämpningsområde. Vidare kan påståendet om åsidosättande av rätten till försvar för Internationella judofederationen och EJU inte godtas. Först och främst innebär prövningen inom ramen för ett förhandsavgörande av om vissa regler överensstämmer med gemenskapsrätten inte en kränkning av rättigheterna för upphovsmannen till dessa regler på ett sådant sätt att denne skall tillerkännas en självständig rätt att försvara sig under domstolens bedömning. För övrigt är den senare inte behörig att pröva om ett beslut om hänskjutande är riktigt vad avser dessa internationella förbunds deltagande i förfarandet vid den nationella domstolen. Eftersom dessa inte är parter i förfarandet vid den nationella domstolen har de inte heller rätt att avge yttranden vid domstolen. De kan emellertid använda sig av rättsmedel enligt den nationella rättsordningen mot den nationella domstolens beslut om de felaktigt har utestängts från förfarandet vid den nationella domstolen.

16. Det återstår att pröva i vilken mån domstolen har tillräckliga uppgifter om den rättsliga och faktiska bakgrunden till den tolkningsfråga som skall besvaras. Jag återkommer till denna fråga vid prövningen av de två särskilda punkter som tagits upp i frågan. Frågan gäller huruvida vissa regler som EJU har antagit är förenliga med gemenskapsrätten med hänsyn till för det första gemenskapsrättsliga bestämmelser om fri rörlighet och för det andra gemenskapsrättsliga bestämmelser om skyddet av konkurrensen. Vid den följande bedömningen skall dessa två grundläggande frågor behandlas i tur och ordning.

A — *Tillämpningen av gemenskapsrättsliga bestämmelser om fri rörlighet*

17. Det råder ingen tvekan om att, när en idrottsaktivitet utövas inom en strikt pro-

11 — Se punkterna 20 och följande nedan.

fessionell ram, den i princip regleras av bestämmelserna om fri rörlighet. Jag erinrar särskilt om att i målet Bosman tillämpades bestämmelserna i artiklarna 48 och följande i fördraget på en professionell idrottare som utövade en verksamhet mot erhållande av en lön. Det resonemang som domstolen förde i det målet kan överföras på professionella idrottare som är framstående i individuella idrotter och som snarast är att jämföra med personer som tillhandahåller tjänster inom fria yrken på vilka personer artiklarna 59 och följande i fördraget är tillämpliga.

18. Konstaterandet ovan är dock inte tillräckligt för att besvara den nationella domstolens fråga. Det mål som skall prövas bör studeras ur två synvinklar som inte är helt skilda från varandra. Omfattas för det första den idrottsverksamhet som Christelle Delièges utövar i egenskap av judoutövare av tillämpningsområdet för de ifrågavarande bestämmelserna i fördraget? Har denna med andra ord den ekonomiska dimension som är nödvändig för att omfattas av principen om fri rörlighet? Strider för det andra, även om den första frågan besvaras jakande, de ifrågavarande reglerna som EJU utfärdat för att begränsa antalet deltagare i internationella turneringar mot artiklarna 59 och följande i fördraget?

19. Jag skall besvara dessa frågor i punkterna nedan i min analys. Jag anser för övrigt att de rättsliga och faktiska omständigheter som är nödvändiga för att på ett tillfredsställande sätt kunna behandla dessa frågor är kända för domstolen. De argument som har åberopats till stöd för att frågan inte kan tas upp till sakprövning skall därför ogillas.

a) *Christelle Delièges verksamhets ekonomiska karaktär*

20. I enlighet med domstolens rättspraxis "lyder utövandet av idrottsverksamhet endast under gemenskapsrätten om den utgör en ekonomisk verksamhet enligt artikel 2 i fördraget" (nu artikel 2 EG i ändrad lydelse).[12] Det skall följaktligen fastställas i vilken mån Christelle Delièges judoutövning utgör en "ekonomisk verksamhet". Vid ett jakande svar skall i princip artiklarna 59 och följande i fördraget tillämpas.

21. Det är den ovan nämnda frågan som är den viktigaste för att kunna ge ett användbart svar på tolkningsfrågan. Om Christelle Deliège anses utöva en ekonomisk verksamhet som åtnjuter skydd med tillämpning av de gemenskapsrättsliga bestämmelserna, kommer hennes position att vara betydligt stärkt i förfarandet vid den nationella domstolen, oberoende av den bedöm-

12 — Se dom av den 14 juli 1976 i mål 13/76, Donà (REG 1976, s. 1333; svensk specialutgåva, volym 3, s. 169), punkt 12, och av den 12 december 1974 i mål 36/74, Walrave och Koch (REG 1974, s. 1405; svensk specialutgåva, volym 2, s. 409), punkt 4, och av den 15 december 1995 i mål C-415/93, Bosman (REG 1995, s. I-4921), punkt 73.

ning som domstolen slutligen gör i frågan om EJU:s omtvistade regler är förenliga med gemenskapsrätten. Jag vill påpeka att syftet med min analys inte är att avgöra om Christelle Deliège skall anses som professionell eller halvprofessionell idrottare, eller en idrottare som vill bli antingen professionell eller halvprofessionell. Frågan är om den verksamhet som hon utövar har en "ekonomisk" karaktär.

1) Parternas argument

22. Christelle Deliège har hävdat att när en judoutövare som tävlar på hög nivå (vilket hon gör) deltar i stora europeiska turneringar utgör detta en ekonomisk verksamhet. Denna verksamhet kan delas upp i fyra olika sorters tjänster. För det första de tjänster som Christelle Deliège tillhandahåller turneringsorganisatörerna, eftersom åskådare har tillträde till dessa evenemang mot betalning och turneringarna ger inkomster till följd av överlåtelse av TV-sändningsrättigheter och reklamrättigheter. För det andra är Christelle Deliège själv mottagare av tjänster som organisatörerna tillhandahåller eftersom hon måste betala en anmälningsavgift för att delta i turneringarna. För det tredje tillhandahåller hon sina sponsorer tjänster då dessa sponsorer mot ekonomisk ersättning kan göra reklam tack vare det band som finns mellan dem själva och henne. Enligt Christelle Deliège saknar den omständigheten att inkomsterna från sponsringen inte utgör den direkta motprestationen för hennes idrottsliga framgångar utan för reklamen för hennes sponsorer betydelse, eftersom den idrottsliga och den reklammässiga dimensionen av hennes verksamhet hänger samman. Christelle Deliège har för det fjärde hävdat att hon tillhandahåller sitt förbund och dess sponsorer tjänster för vilka hon erhåller ersättning i form av reseersättning, bonus och premier.

Trepartsförhållandet mellan idrottens institutionella aktörer, dess externa aktörer och idrottarna själva motsvarar följaktligen enligt Christelle Deliège ett tillhandahållande och mottagande av olika sorters tjänster. Det handlar alltid om gränsöverskridande tjänster, antingen på grund av att de personer som tillhandahåller tjänster och mottagarna av dessa tjänster är etablerade i olika länder [13] eller dessa hindras att resa från en medlemsstat till en annan [14]. Tjänsterna tillhandahålls i allmänhet "mot ersättning" i den mening som avses i artikel 60 i fördraget, såsom den har tolkats i rättspraxis. [15]

Christelle Deliège har slutligen understrukit att hennes inkomster från judon, särskilt de från sponsringen, och det ekonomiska bidrag som betalas av de belgiska förbunden gör det möjligt för henne att leva på

13 — Dom av den 26 april 1988 i mål 352/85, Bond van Adverteerders m.fl. (REG 1988, s. 2085; svensk specialutgåva, volym 9, s. 449).

14 — Dom av den 31 januari 1984 i målen 286/82 och 26/83, Luisi och Carbone (REG 1984, s. 377; svensk specialutgåva, volym 8, s. 473).

15 — Se dom av den 27 september 1988 i mål 263/86, Humbel (REG 1988, s. 5365), och av den 24 mars 1994 i mål C-275/92, Schindler (REG 1994, s. I-1039; svensk specialutgåva, tillägg, s. 119).

enbart sin idrott, åtminstone var så fallet fram till de händelser som ledde till den tvist som nu är anhängig vid den nationella domstolen.

23. LFJ, LBJ och François Pacquée har däremot hävdat att judo, åtminstone som den utövas i Belgien, är en strikt idrottslig och fritidsbetingad verksamhet utan ekonomisk karaktär. För att kunna anse motsatsen skulle det krävas att utövandet av denna idrott ekonomiskt garanterade en betydande ersättning, vilket inte är fallet i förevarande fall. Christelle Deliège är inte knuten till förbundet genom något arbetsförhållande och uppbär inte någon annan sorts ersättning för sin idrottsutövning. LFJ betecknar stipendierna och reseersättningarna som bidrag till henne för att förbättra de idrottsliga resultaten, vilket är jämförbart med sådana som beviljas en duktig elev för att finansiera dennes studier. LBJ och François Pacquée har gjort samma jämförelse och därvid jämfört amatöridrott, vilket de betecknar judo som, med allmän utbildning. De har därvid hänvisat till domen i målet Hummel [16] av vilken de drar slutsatsen att en verksamhet utan vinstsyfte men som syftar till att uppfylla kulturella och sociala mål inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 60 i fördraget. Judoutövning utgör en sådan sorts verksamhet i Belgien.

Samma parter har vidare hävdat att eventuella förtjänster från sponsring — vilka under alla omständigheter är obefintliga eller marginella inom judon — inte utgör "ersättning" från idrottsverksamheten utan motprestation för reklamtjänster. Dessa förtjänster kan följaktligen inte ge idrottsverksamheten som sådan en ekonomisk karaktär. Vidare kan judoutövare inte anses som mottagare av tjänster som turneringsorganisatörerna tillhandahåller. Judoutövarna betalar inte någon som helst ekonomisk ersättning för sitt deltagande i turneringarna. Dessutom har inte turneringarna något vinstsyfte. De anordnas ibland utan åskådare eller med fritt inträde.

24. Flertalet av de länders regeringar som har avgett yttranden samt kommissionen är av samma uppfattning som de belgiska judoförbunden. De har dragit slutsatsen att det inte finns tillräckliga omständigheter till stöd för att fastslå att Christelle Delièges idrottsverksamhet, mot bakgrund av de villkor och omständigheter under vilka hon utövar denna, utgör en ekonomisk verksamhet i den mening som avses i artikel 2 i fördraget. De anser att ingen omständighet styrker förekomsten av ersättning, det vill säga en ekonomisk motprestation som idrottaren uppbär för judoutövningen. Artiklarna 59 och följande i fördraget är följaktligen inte tillämpliga. Endast den finska och den nederländska regeringen har hävdat att Christelle

16 — Se ovan fotnot 15.

Delièges fall under vissa förhållanden kan omfattas av tillämpningsområdet för artikel 60 i fördraget.

2) Min ståndpunkt i den ovan angivna frågan

aa) Inledande synpunkter

25. Lösningen på den svåra fråga som har väckts ovan kräver en rättslig studie av den samtida idrotten i dess ekonomiska och sociala dimension. För att besvara den frågan måste domstolen ge sig ut på ett nytt område där dess rättspraxis endast delvis är användbar, eftersom den endast indirekt omfattar de aspekter som förevarande mål innehåller.

26. Inledningsvis skall det sägas att judons i princip amatörmässiga karaktär, vilken de belgiska förbunden och flertalet medlemsstater har åberopat, inte är tillräcklig för att utesluta att artiklarna 59 och följande i fördraget kan tillämpas på Christelle Delièges fall. Den ekonomiska karaktären av hennes verksamhet följer av de konkreta omständigheter som kännetecknar denna verksamhet och inte av uttalanden från idrottsförbunden om hur dagens judo skall betraktas. Även om man medger att ledarna inom denna idrott avser att bevara dess amatörkaraktär och eliminera varje form av professionalisering, innebär detta inte att judoutövning inte i vissa fall kan betecknas som en ekonomisk verksamhet i ett gemenskapsrättsligt perspektiv.

27. Man kan inte mot detta rättsliga perspektiv invända att hänsyn inte tas till idrottens särskilda karaktär och att man genom detta kommer in på frågor och val som omfattas av idrottsförbundens exklusiva behörighet. Föreningsrätten, vilken förbunden har åberopat för att säkerställa sin självständighet vad gäller antagande av regler, kan inte vara absolut i den meningen att förbunden tillerkänns en fullständig immunitet i förhållande till gemenskapsrätten, varigenom en bräsch skulle skjutas i gemenskapens rättsordning. Om det resonemang som domstolen förde i domen i målet Bosman [17] tillämpas i förevarande fall, måste det medges att även om föreningsfriheten kan skyddas av gemenskapsrätten går den emellertid inte så långt att den av Christelle Deliège utövade verksamheten utesluts från tillämpningsområdet för artiklarna 59 och följande i fördraget, eftersom det motsvarande problemet inte

17 — Jag hänvisar till punkterna 79 och 80 i denna dom (ovan fotnot 12).
"Vad gäller de argument som grundas på föreningsfriheten står det klart att denna princip, som garanteras genom artikel 11 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, hör till de grundläggande friheter som enligt domstolens fasta rättspraxis — som dessutom på nytt bekräftas i ingressen till Europeiska enhetsakten och i artikel F.2 i fördraget om Europeiska unionen — skyddas genom gemenskapens rättordning.
Det kan emellertid inte anses att de regler som idrottsförbund har utfärdat, och som avses med den nationella domstolens frågor, är nödvändiga för att säkerställa nämnda förbunds, föreningars eller spelares utövande av denna frihet eller att de utgör en oundviklig följd av föreningsfriheten."

direkt påverkar utövandet av denna frihet. Jag skall emellertid senare i min analys [18] återkomma till frågan om gränserna för idrottens självständighet vad gäller antagande av regler.

bb) "Tjänster" i den mening som avses i gemenskapsrätten

28. Innan jag bedömer parternas påståenden i sak anser jag det vara nödvändigt att på ett allmänt plan erinra om under vilka villkor en verksamhet omfattas av det gemenskapsrättsliga begreppet "tjänster". Enligt artikel 60 i fördraget "[skall] som 'tjänster'... anses prestationer som normalt utförs mot ersättning". Domstolen har klargjort begreppet ersättning i sin rättspraxis.

29. I sina domar i målen Humbel [19] och Wirth [20] har domstolen fastslagit att "det viktigaste kännetecknet på ersättningen är följaktligen att denna utgör den ekonomiska motprestationen för tjänsten i fråga, en motprestation som normalt bestäms mellan den person som tillhandahåller tjänsten och mottagaren". [21] Utifrån denna ståndpunkt fastställde domstolen att utbildning inom ramen för ett nationellt skolsystem för högstadie- och gymnasieutbildning eller ett institut för högre studier som finansieras av statsbudgeten inte kan anses som motprestation för skolavgifter som eleverna eventuellt betalar.

30. Domstolen har dock inte på något vis gjort en strikt tolkning av begreppet ersättning. I sin dom i målet Schindler [22] fastslog domstolen att lotterier omfattas av artikel 60 i fördraget och att försäljning av lotter följaktligen utgör en ekonomisk verksamhet av det skälet att "[e]tt normalt lotteriförfarande består i att en spelare betalar ett belopp och hoppas att som motprestation erhålla ett pris eller en vinst. Det element av slump som finns när det gäller motprestationen hindrar inte att transaktionen har ekonomisk karaktär". [23]

31. Domstolen visar ibland en viss smidighet även i fråga om den anknytning som måste finnas mellan den person som tillhandahåller en tjänst och mottagaren samt mellan ersättningen och de tillhandahållna tjänsterna. I målet Bond van Adverteerders m.fl. [24] var det nödvändigt att göra en prövning mot bakgrund av artikel 60 i fördraget av gränsöverskridande kabelsändningar av TV-program som innehöll reklaminslag. Denna verksamhet berör fyra olika personkategorier, TV-programföretag, kabelnätsföretag, annonsörer samt kabelnätsabonnenter i egenskap av slutmottagare. Domstolen medgav att det före-

18 — Se punkterna 76 samt 87 och följande nedan.

19 — Se ovan fotnot 15.

20 — Dom av den 7 december 1993 i mål C-109/92 (REG 1993, s. I-6447).

21 — Punkt 17 i domen i målet Humbel (ovan fotnot 15) samt punkt 15 i domen i målet Wirth (ovan fotnot 20).

22 — Se ovan fotnot 15.

23 — Punkt 33 i domen i målet Schindler (ovan fotnot 15).

24 — Se ovan fotnot 13.

låg åtminstone två olika tjänster, dels de som kabelnätsföretagen tillhandahåller TV-programföretagen, dels de som TV-programföretagen tillhandahåller annonsörerna. Domstolen medgav vidare att "[d]e båda tjänsterna i fråga utförs dessutom mot ersättning i den mening som avses i artikel 60 i fördraget. För det första erhåller kabelnätföretagen ersättning för de tjänster som de tillhandahåller sändarna genom de avgifter som de tar ut av abonnenterna. Det har ingen betydelse att dessa sändare normalt inte själva betalar kabelnätföretagen för denna sändning. *Artikel 60 i fördraget kräver nämligen inte att tjänsten betalas av den som mottar den.*[25] För det andra erhåller sändarna ersättning av annonsörerna för de tjänster som de tillhandahåller dem genom att ta med deras reklaminslag i programmen".[26]

anses som en indirekt motprestation för deras arbete".[29] Det nyskapande i denna dom bestod i följande förhållanden. För det första hindras inte erkännandet av den omtvistade verksamhetens ekonomiska karaktär av att verksamheten utövas inom en religiös ram. För det andra utgör det allmänna tillgodoseendet av samfundsmedlemmarnas materiella behov (kost, kläder, fickpengar) ersättning i den mening som avses i artikel 60 i fördraget även om den inte antar den klassiska formen av motprestation i pengar. För det tredje kan förhållandet mellan tjänster och motprestationer för dessa vara indirekt.

cc) Christelle Delièges inkomster från judo

32. Det skall även medges att domen i målet Steymann[27] är av visst intresse, vilken avser karaktären av den verksamhet som en person utövade inom ramen för sitt deltagande i ett religiöst samfund. I domen fastställdes att verksamhet som utövades i detta samfund av dess medlemmar, eftersom den syftade till att säkerställa ekonomiskt oberoende för samfundet, "utgör en väsentlig del av deltagandet i detta samfund".[28] De tjänster som samfundet erbjuder sina medlemmar "kan [följaktligen]

33. Jag skall nu pröva varje parts påståenden i frågan huruvida Christelle Deliège utövar en ekonomisk verksamhet i form av tillhandahållande av tjänster mot ersättning. Som angivits ovan har Christelle Deliège gjort gällande fyra sorters tjänster i den mening som avses i artikel 60 i fördraget vilka är direkt hänförliga till hennes idrottsverksamhet och hennes deltagande i internationella turneringar i Europa. Om man inte vill medge att de tre andra formerna av tjänster som Christelle Deliège hävdar att hon tillhandahåller inte uppfyller villkoren i artikel 60 i fördraget, anser jag att det är lämpligt att inte pröva hennes påståenden avseende de

25 — Min kursivering.

26 — Punkt 16 i domen i målet Bond van Adverteerders m.fl. (ovan fotnot 13).

27 — Dom av den 5 oktober 1988 i mål 196/87 (REG 1988, s. 6159; svensk specialutgåva, volym 9, s. 751).

28 — Domen i målet Steymann (ovan fotnot 27), punkt 12.

29 — Ibidem, punkt 12.

tjänster som hon anser sig erhålla från turneringsarrangörerna.[30] Det rör sig om tjänster som hon tillhandahåller för det första Ligue francophone och Ligue belge, för det andra turneringsorganisatörerna och för det tredje sina sponsorer.

34. Det förefaller mig som om man för att kunna förstå frågan ordentligt måste behandla den framför allt utifrån de inkomster som käranden har uppburit eller som hon skulle kunna uppbära för sitt deltagande i internationella judoturneringar. Utgör dessa inkomster, om de finns, motprestation för vissa tjänster som Christelle Deliège tillhandahåller inom ramen för sin idrottsverksamhet? Vid ett jakande svar kan jag inte se varför denna verksamhet inte skulle kunna anses som "tjänster" i den mening som avses i fördraget. Vidare får man inte lämna därhän den allmänna prövningen av de ekonomiska aspekterna av internationella turneringar som en judoutövare som tävlar på hög nivå kan delta i.

35. Mot denna bakgrund kommer den bedömning som följer att bestå av två delar. För det första skall jag på ett rättsligt plan bedöma de ekonomiska bidrag och övriga bidrag som Christelle Deliège har erhållit från judoförbunden i Belgien. För det andra skall jag behandla den mer allmänna frågan om sponsring, oberoende av om beloppen i fråga betalas till Christelle Deliège, till organisatörerna av idrottsarrangemang eller till judoförbunden.

i) Bidrag från idrottsförbunden till idrottare som tävlar på hög nivå

36. Vad gäller de tjänster som Christelle Deliège har tillhandahållit de belgiska förbunden och Fédération francophone, har hon hävdat att hon som motprestation har erhållit (eller skulle ha kunnat erhålla om hon obehindrat hade fortsatt sin verksamhet) ekonomiska bidrag i form av stipendier, reseersättning och bonus. Hennes motparter i förfarandet vid den nationella domstolen, flertalet medlemsstater samt kommissionen har hävdat att ovannämnda bidrag inte kan anses som ersättning i den mening som avses i artikel 60 i fördraget och att dessa bidrag följaktligen inte utgör en ekonomisk ersättning för hennes idrottsutövning.

37. Jag skall pröva vart och ett av de argument som framförts mot Christelle Deliéges ståndpunkt. Det har först ifrågasatts om man som ersättning, i den mening som avses i artikel 60, kan beteckna ett belopp som inte är en motprestation som betalas på grund av ett anställningsförhållande eller något annat avtalsförhållande mellan Christelle Deliège och förbundet och som inte heller har fastställts i en gemensam överenskommelse mellan parterna. Jag kan inte begränsa mig till den

30 — Jag anser att vid omständigheterna i denna tvist, i vilken jag skall bedöma giltigheten av sättet för uttagning av idrottare för deltagande i turneringar, skall det framför allt prövas i vilken mån idrottarna tillhandahåller tjänster och inte om de är mottagare av tjänster.

använda ordalydelsen och inte heller till en strikt tolkning av begreppet ersättning. I domen i målet Schindler [31] och i målet Steymann [32] angav domstolen klart att den inte avsåg göra en formell rättslig tolkning av detta begrepp utan en tolkning i sak. Denna tolkning kan även omfatta förevarande fall, naturligtvis under den förutsättningen att detta vid en prövning visar sig innefatta de omständigheter som gör att det omfattas av tillämpningsområdet för artikel 60. Det återstår med andra ord att bedöma om de belopp som förbunden har betalat till Christelle Deliège faktiskt utgör en motprestation för tillhandahållna tjänster, oberoende av beteckningen på dessa belopp och/eller avsaknaden av ett avtalsförhållande mellan idrottaren och dennes förbund.

38. Det är på denna punkt som det andra argumentet som Christelle Delièges motparter, och i huvudsak de förbund som är parter i förfarandet vid den nationella domstolen, har gjort gällande grundas. Som framgått har dessa förbund hävdat att mekanismen för de bidrag som betalas till idrottarna har till enda syfte att hjälpa dessa att förbättra sina resultat och således att säkerställa deras utveckling som idrottare, på samma sätt som när det i ett allmänt utbildningssystem ges stipendier till elever som utmärker sig genom sina studieresultat. Avsaknaden av vinstsyfte från förbundens sida samt det rent sociala och kulturella syftet med de beviljade bidragen talar för att artikel 60 inte är tillämplig i detta mål, på samma sätt som fastslogs beträffande allmän utbildning i målen Humbel [33] och Wirth [34].

39. Kommissionen har för sin del sett en ytterligare lucka i Christelle Delièges rättsliga resonemang. Den har påpekat att, enligt artikel 60 i fördraget, en verksamhet utgör en tjänst endast när den "normalt" utförs mot ersättning. Även om Christelle Deliège under vissa delar av sin idrottskarriär har erhållit ersättning för att utöva judo, är detta följaktligen inte tillräckligt för att hon skall anses vara en aktör som omfattas av den frihet som garanteras genom artiklarna 59 och följande i fördraget, eftersom utövandet av denna idrott — med hänsyn till vad som uppgivits i målet samt enligt kommissionens mening — "normalt" inte anses garantera någon ersättning.

40. Ovannämnda argument mot Christelle Delièges ståndpunkt saknar inte logik. De grundas dock på en generalisering som kan vara bedräglig. Judoutövning saknar nämligen i en övervägande del av fallen ekonomisk karaktär och rör inte gemenskapsrätten. Det handlar om en verksamhet som inte alls har något samband med det ekonomiska området, vilken organiseras för att främja mål som fostran samt sociala och kulturella mål som hänger samman med idrottens ideal. Gäller detta konstaterande emellertid för alla judoutövare, man-

31 — Se ovan fotnot 15.
32 — Se ovan fotnot 27.
33 — Se ovan fotnot 15.
34 — Se ovan fotnot 20.

liga som kvinnliga, oavsett på vilka villkor idrotten utövas? Svaret förefaller mig bli ett nej.

41. Den omständigheten att en idrottare som utövar en idrott som anses som en "amatöridrott", just på grund av goda resultat systematiskt erhåller bidrag i olika former från de institutioner som är ansvariga för organisationen av denna idrott och att detta stöd gör det möjligt för denne att ägna sig åt sin idrottskarriär på ett sätt och på villkor motsvarande dem som gäller för en professionell idrottare — vilket med andra ord gör det möjligt för denne att försörja sig genom att utöva sin idrott — talar för att det föreligger en skillnad mellan denne idrottare och de andra (som är rena amatörer) som utövar samma idrott. Denne idrottare är en del av en särskild kategori som jag skulle kunna kalla "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå". Denna särskilda kategori kan omfattas av de garantier som gemenskapsrätten tillerkänner arbetstagare eller personer som tillhandahåller tjänster.

42. Avgränsningen av denna kategori är den första större tolkningssvårigheten. Hur skall man särskilja idrottare som är rena amatörer från dem som skyddas av fördragets bestämmelser? Det är självklart att en idrottare som har utmärkta resultat eller som erhåller stöd eller bidrag inte med nödvändighet tillhör kategorin "icke-amatörer". På denna punkt är det lämpligt att göra en jämförelse mellan idrott och allmän utbildning, vilket för övrigt LFJ och LBJ har gjort. En elev eller student som uppnår mycket bra resultat i skolan eller vid universitetet och som erhåller stipendier eller andra bidrag på grund av dessa resultat kan inte betecknas som en person som tillhandahåller tjänster mot ersättning. En forskare som har doktorerat och som från en universitetsinstitution eller något annat offentligt organ uppbär vissa belopp, oavsett beteckningen på dessa (stipendier, premier, etc), för att arbeta på permanent basis som forskare i universitetets laboratorier för att där utföra ett post-doc-arbete skall däremot, oavsett om han betecknas som post-doc -student eller inte, snarare likställas med en anställd som utför "forskningstjänster" på ett företag än med en student. "Icke-amatöridrottare" förefaller mig rättsligen tillhöra en mellangrupp av samma sort.

43. Kriterierna för avgränsningen av den omtvistade kategorin kan vara av objektiv eller subjektiv karaktär. Jag skall först behandla de objektiva vilka också är de säkraste. En idrottare är en icke-amatör som omfattas av artiklarna 59 och följande i fördraget, om idrottsutövningen objektivt sett skall likställas med yrkesutövning och följaktligen utövas för att denne skall erhålla nödvändiga inkomster för sin försörjning. Denna slutsats grundar sig huvudsakligen på de objektiva villkor för verksamhetens utövande som föreskrivs av förbundet eller av någon annan institution för att erhålla ekonomiska bidrag: daglig träning, andra skyldigheter att ägna sig

enbart åt idrotten, en betydande investering i tid och ansträngningar, resultat på hög nivå samt segrar i turneringar. [35] Dessutom krävs det att en idrottare för att anses som "icke-amatör" skall ha uppfyllt ovan beskrivna villkor under en viss tid. Dennes verksamhet måste med andra ord ha en viss kontinuitet. [36] Slutligen är inte bidragets storlek utan betydelse. Resebidrag, och till och med naturaförmåner som överstiger en medellön, utgör snarare lön än bidrag som utbetalas på enbart idrottsmässiga grunder. [37]

44. Bland de subjektiva kriterierna för bedömningen av idrottsverksamheten finns först och främst idrottarens vilja att göra sin verksamhet till en inkomstkälla. Detta kriterium är inte säkert och jag anser inte att det skall beaktas, särskilt inte för att avgöra karaktären av de bidrag som ett amatöridrottsförbund betalar till en idrottare. Det är också möjligt att hänföra sig till syftet med stödet. Förbunden har hävdat att stipendierna, premierna och olika sorters bidrag syftar till att möjliggöra en idrottares idrottsliga utveckling och inte utgör en motprestation för dennes resultat. Jag anser emellertid att kriteriet bestående i det eftersträvade målet i allmänhet inte räcker för att försvaga slutsatserna vid tillämpningen av de objektiva kriterierna ovan. Slutsatserna snarare förstärks än försvagas av detta. Det främsta syftet med de bidrag som betalas till den särskilda kategorin "icke-amatörer" är enligt min mening inte att deras resultat skall förbättras, och de argument som åberopats till stöd för motsatsen framstår vid en bedömning som oriktiga. Jag anser att detta bör betonas.

45. De skiftande former som de utbetalda stöden har gör det visserligen inte alltid möjligt att fastställa det verkliga syftet med dessa. [38] Jag anser dock att de bidrag som förbunden regelbundet betalar till sina främsta idrottare ofta överstiger ramen för vad som kan anses avse förbättring på det idrottsliga planet. En idrottare som tävlar på hög nivå tillhandahåller en betydande tjänst till de organisationer som styr idrotten. Idrottsmannens framgångar gör denne till en "idol" för de unga som förbundet vill dra till sig, en attraktionspool för sponsorerna och rent av ett extra argument för idrottsorganisationerna när de vill erhålla

35 — Det är inte utan betydelse att notera att villkoren för att systematiskt få ekonomiska bidrag uppställs av förbunden själva på ett generellt och abstrakt sätt. Det föreskrivs till exempel att idrottare som kan uppvisa vissa tävlingsframgångar och som deltar i ett fastställt träningsprogram, periodiskt uppbär ett ekonomiskt bidrag eller får ersättning i form av schablonmässigt stöd.

36 — Här uppkommer en besvärlig fråga. Skall idrottsutövandet krönas med framgångar för att vara ekonomiskt intressant? Skyddar gemenskapsrätten med andra ord endast idrottare som har framgångar? Svaret är inte självklart. Jag anser att vissa resultat på hög nivå — och det är ett kriterium som inte grundas på en juridisk bedömning — är oundgängliga och att det utan sådana är objektivt uppenbart att idrottaren inte kan få bidrag som föreskrivs av förbundet för de främsta idrottarna. Jag anser dock inte att det i övrigt är nödvändigt att behandla "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå" som har erhållit bidrag från förbundet annorlunda än de idrottare som på grund av de villkor på vilka de utövar denna idrott och av sina resultat på goda grunder kan göra anspråk på sådana bidrag.

37 — Man måste dock vara försiktig. Om höga bidrag talar för att idrottsverksamheten har ekonomisk karaktär, innebär detta inte att de idrottare som erhåller obetydliga inkomster i denna form inte utövar en ekonomisk verksamhet endast på den grunden att deras inkomster är låga. Det främsta kriteriet förblir de villkor som den omtvistade idrottsverksamheten utövas på.

38 — De premier som betalas till de främsta idrottarna inom amatöridrotter efter en stor framgång (till exempel efter att ha vunnit en medalj vid de olympiska spelen) är helt klart en ersättning för en framgång snarare än ett bidrag för att förbättra resultaten.

en större andel av det stöd som betalas från statsbudgeten. Idrottsresultaten värderas i dag i pengar, eftersom det förekommer pengar i idrottens olika delar, särskilt tack vare televisionen och sponsorerna. Eftersom idrottsförbunden inte befinner sig utanför detta ekonomiska spel, vilket jag kommer att analysera i nästa avsnitt,[39] är ett stort antal ekonomiska intressen beroende av deras respektive idrottares framgångar. Dessa framgångar skall därför i vissa fall anses som tjänster som "normalt"[40] utförs mot motprestationer i form av ett ekonomiskt bidrag som förbundet regelbundet betalar till idrottaren.

46. Sammanfattningsvis visar tillämpningen av objektiva och (i andra hand) teleologiska kriterier att en grupp idrottare som jag har betecknat som "icke-amatörer" i vissa fall tillhandahåller tjänster åt ramorganisationerna för idrotter som hävdas vara "amatöridrotter" som ger upphov till en motprestation i form av olika materiella eller ekonomiska bidrag som betalas regelbundet. Dessa idrottare utövar en ekonomisk verksamhet som omfattas av gemenskapsrättens tillämpningsområde.

47. Det återstår att avgöra i vilken mån Christelle Deliège innefattas i den ovannämnda kategorin "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå". Denna fråga omfattas av den nationella domstolens behörighet. Denna domstol verkar vilja svara i princip jakande på den. Detta svar kan för övrigt vinna stöd av ett visst antal omständigheter som Christelle Deliège har gjort gällande vid domstolen och av vilka framgår att hon fram till dess hon föll i onåd hos LBJ fick ett ekonomiskt bidrag till sina förberedelser inför de olympiska spelen, av vilket en del till och med var skattepliktigt.[41] Andra omständigheter som har kommit till domstolens kännedom, och som aldrig har bestridits, visar vidare att de främsta judoutövarna[42] i Belgien uppbär ett månatligt stöd med ett fast belopp från förbundet[43]. Vidare får de en betydande premie om de vinner en olympisk medalj.[44] Med hänsyn till de belopp som Christelle Deliège uppbar eller de som hon skulle ha kunnat uppbära tack vare sina judoresultat och systematisk utövning av denna idrott[45] anser jag att det måste medges att hon genom sin idrott utövar en

39 — Det rena amatörskapet behöver varken framstående idrottare eller särskilda bidrag till dessa. Det är förbunden som upprättar dessa mekanismer med bidrag till de bästa idrottarna och som fastställer villkoren för de senares idrottsutövning. Tack vare dessa mekanismer stimuleras de främsta idrottarna till att betrakta sin idrottskarriär som ett sätt att säkerställa sin försörjning.

40 — För att bemöta kommissionens argument i denna fråga innebär, om judon "normalt" inte ger någon ersättning, inte detta att vissa judoutövare "normalt" inte erhåller ersättning för sina resultat och för sin verksamhet. Mer allmänt anser jag att varje idrottare som är verksam på olympisk nivå i dag "normalt" utövar sin sport, oavsett vilken den är, mot ersättning eller försöker erhålla en sådan ersättning.

41 — 250 000 BEF för 1993 och 200 000 BEF för 1994.

42 — De som kan klassificeras i kategorin "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå".

43 — Ungefär 30 000 BEF.

44 — 1 000 000 BEF för en guldmedalj, 600 000 för ett silver och 400 000 för en bronsmedalj.

45 — Enligt handlingarna i målet har garantin om ett ekonomiskt stöd från judoförbundet en motprestation i betydande förpliktelser och åtaganden för den idrottare som uppbär sådant. Frånvaro från vissa träningar räcker för att en idrottare förlorar dessa förmåner.

ekonomisk verksamhet i den mening som avses i fördraget. Denna slutsats bekräftas av den analys som följer nedan.

ii) Sambandet mellan idrotten och det ekonomiska livet

48. Christelle Deliège har hävdat att hon tillhandahåller tjänster dels till sina egna sponsorer[46], dels till organisatörerna av vissa judotävlingar, särskilt internationella turneringar i kategori A. Mot denna ståndpunkt har idrottsförbunden (delvis), kommissionen och flertalet medlemsstater invänt följande. För det första utgör de inkomster och andra förtjänster som Christelle Deliège erhåller från sina sponsorer ersättning för en reklamtjänst som är klart skild från hennes idrottsresultat. För det andra kan det här inte vara fråga om någon tjänst som tillhandahålls turneringsorganisatörerna eftersom deltagarna i dessa turneringar inte uppbär någon sorts ersättning från arrangörerna.

49. Jag anser att ett riktigt svar på frågan i vilken mån Christelle Deliéges idrottsverksamhet också utgör en ekonomisk verksamhet på grund av de tjänster som hon påstår sig tillhandahålla sina sponsorer och turneringsorganisatörerna inledningsvis kräver en mer generell analys av förhållandena mellan idrotten och det ekonomiska livet. Det sätt på vilket företagsverksamhet är knuten till idrottsvärlden samt styrkan i detta samband gör det möjligt att dra slutsatser som är användbara för att lösa förevarande tvist. Jag kan emellertid a priori ange följande grundläggande regel: Idrottsverksamheten underkastas gemenskapsrättens bestämmelser om fri rörlighet i desto fullständigare utsträckning ju snävare förhållandet mellan idrottsverksamheten och den ekonomiska verksamheten är.

50. Två påpekanden måste göras innan jag fortsätter. För det första är syftet med analysen inte att utröna i vilken mån vissa verksamheter som har samband med idrott också har ett ekonomiskt intresse. Det är en sak som är självklar för verksamheter som uppförande av idrottsanläggningar eller handel med idrottsartiklar. Syftet med denna analys är emellertid att klarlägga om idrottsverksamheten i sig, det vill säga idrottsturneringar och idrottsresultat, inte endast avser en ädel tävlan och andra idrottsideal utan också har en ekonomisk dimension. För det andra anser jag det vara lämpligt att klargöra att, för att en idrottsaktivitet skall regleras av gemenskapsbestämmelserna om fri rörlighet, denna verksamhets ekonomiska dimension inte endast skall vara marginell. Med andra ord skall det ekonomiska inslaget i ett idrottsevenemang vara betydande, det vill säga det skall vara väl skilt från den rent idrottsliga delen och sådant att man inte kan undgå att känna till det. Det är fallet särskilt när detta ekonomiska inslag i idrottsverksamheten påverkar idrottsevenemanget i dess helhet, i

46 — Christelle Deliège har till handlingarna i målet vid domstolen ingett ett sponsringskontrakt med en belgisk bank. Hon har också nämnt att hon har ingått ett motsvarande avtal med ett välkänt bilmärke som ställde ett fordon till hennes förfogande i utbyte mot reklamtjänster.

den meningen att ett evenemang utan ekonomiskt inslag skulle innebära en dramatisk förändring av villkoren, vilket skulle kunna medföra att det kanske rent av inte skulle kunna äga rum.

51. Efter dessa inledande kommentarer kan jag nu pröva den betydelse som den omständigheten att en idrottare som Christelle Deliège har ingått individuella sponsringsavtal med vissa företag kan ha för tillämpningen av de gemenskapsrättsliga reglerna om fri rörlighet för tjänster. Jag anser först och främst att det inte är riktigt att helt skilja på idrottarens resultat och idrottsverksamhet och den reklamtjänst som denne tillhandahåller sina sponsorer. Idrottsresultaten och reklamtjänsterna har för det mesta ett nära samband och utgör två yttringar av samma verksamhet. Sponsringen lyder förvisso som reklamform under sina egna regler och i denna beaktas inte endast idrottarnas idrottsresultat. Idrottsmannens utseende, egenskaper och särdrag beaktas också. Det är således inte uteslutet att det av reklammässiga skäl inte är den främste idrottarens person som skall identifieras med den produkt eller det företag som det görs reklam för utan en annan idrottares. Oberoende av sådana undantag är det emellertid säkert att reklam genom sponsring förutsätter idrottare som har presterat goda resultat, som är kända för den stora allmänheten just med anledning av att de deltar i viktiga idrottsevenemang. Från denna synpunkt råder det i princip ett proportionellt förhållande mellan idrottsresultaten och de reklamtjänster som en idrottare kan tillhandahålla. Dennes framtid som "reklamidol" går hand i hand med framgångarna i idrottskarriären.

52. Är emellertid påpekandena ovan och den omständigheten att en idrottare har sina egna sponsorer tillräckligt för att idrottsutövningen skall anses utgöra en ekonomisk verksamhet? Jag anser inte det. Idrottsmännens förväntningar på det ekonomiska planet och företagens intresse av deras resultat är inte det viktigaste inom idrotten. Om övriga faktorer som ingår i idrottsverksamhet (särskilt de bestämmelser som reglerar denna verksamhet och organiserandet av turneringar) är helt utanför det ekonomiska spelet, kan inte idrottarna och deras sponsorer ändra sportens ansikte i den meningen att de inte själva kan ändra vad det än må vara av idrottsevenemangens icke ekonomiska karaktär. Till exempel var det tidigare förbjudet att göra ekonomiska förtjänster på utövandet av vissa idrotter. De idrottare som valde att frångå denna bestämmelse fick inte delta i de viktigare idrottsevenemangen, särskilt inte i de olympiska spelen.[47] När detta system verkligen tillämpades kunde det inte hävdas att en idrottares deltagande i de olympiska spelen hade samband med utövandet av en ekonomisk verksamhet.

47 — Man kan finna exempel på detta i den åtskillnad som tidigare gjordes mellan amatörskridskoåkning och professionell skridskoåkning samt inom boxningen.

53. Förekomsten av personliga sponsorer, som i Christelle Delièges fall, är en omständighet som inte kan bortses från, särskilt inte när andra objektiva omständigheter talar för att utövandet av idrotten i fråga under vissa förhållanden har ett mer generellt ekonomiskt intresse.

54. Utifrån dessa överväganden skall jag behandla en fråga som enligt min mening är mycket viktig för den exakta definitionen av en idrottsverksamhets ekonomiska dimension. Jag skall inte längre pröva idrottarens individuella agerande och dennes subjektiva avsikter utan idrottsevenemanget i sig i dess objektiva form, det vill säga en idrottsturnerings särskilda kännetecken. För övrigt är det endast tävlingarna som gör det möjligt att bedöma idrottarna. Deras individuella prestationer förlorar en stor del av sin betydelse om de inte åtföljs av framgångar i turneringar där idrottarna mäter sig med sina konkurrenter. Man måste följaktligen fråga sig om idrottsverksamheten — internationella judoturneringar i kategori A när det gäller förevarande mål — har ett ekonomiskt intresse. Om idrottsevenemanget inte endast har en rent idrottslig betydelse, i den meningen att det inte endast utgör en plats där idrottarna tävlar mot varandra och där de bästa belönas utan det dessutom har ett eget ekonomiskt intresse, skall det medges att denna ekonomiska dimension för idrottsevenemanget är sådan att evenemanget i sig utgör en ekonomisk verksamhet i den mening som avses i artikel 2 i fördraget. Vad kan emellertid denna ekonomiska dimension bestå i? Först och främst består den i den omständigheten att idrottsarrangemanget kan vara ett evenemang till vilket man har tillträde mot betalning. Dessutom kan det bli en televisionsprodukt som inbringar betydande inkomster för innehavaren av motsvarande rättigheter. Slutligen — för att inte säga huvudsakligen — kan det innebära ett tillfälle att göra reklam, det vill säga bli ett medel för tillhandahållande av reklamtjänster. Dessa förhållanden måste beaktas varje gång man frågar sig i vilken mån ett idrottsevenemang utgör en ekonomisk verksamhet.

55. Den allmänna erfarenheten lär oss att sakernas naturliga gång leder till att idrottsarrangemangs ekonomiska dimension gradvis stärks. Denna dimension blir desto mer intressant ju viktigare idrottsevenemanget är för idrottsvärlden. De olympiska spelen utgör ett typiskt exempel med den form de har tagit under de senaste åren. Förutom att de är de viktigaste tävlingarna i idrottsvärlden, har dessa spel också blivit ett viktigt TV-evenemang och ett mycket betydelsefullt medel för reklam i olika former.

De utgör därför en väsentlig inkomstkälla för organisatörerna.[48] För att återgå till en tanke som jag uttryckte ovan, mäts för övrigt en idrottsverksamhets ekonomiska dimension även utifrån sin inverkan på denna verksamhets strikt idrottsmässiga aspekt. För att åter ta exemplet med de olympiska spelen är det inte en tillfällighet att även professionella idrottare[49] numera tillåts delta i syfte att locka publik, på samma sätt som det inte är en tillfällighet att man, av precis samma anledning, regelbundet inför nya idrottsgrenar som inte har något samband med den olympiska historien.

56. För att återvända till vad som i första hand är av intresse (judotävlingar och särskilt internationella turneringar i kategori A), anser jag, med hänsyn till vissa förhållanden, att dessa turneringar, eller åtminstone vissa av dem, utöver ett rent idrottsligt arrangemang utgör ett TV-evenemang och en reklamprodukt, eftersom en stor del av budgeten för organisationen av dem härrör från sponsorer eller TV-sändningsrättigheter.[50] Kommissionen har i sina yttranden ifrågasatt betydelsen av detta konstaterande och hävdat att enligt den allmänna erfarenheten är judoturneringars ekonomiska värde inte särskilt högt och kan mycket väl anses som marginellt. Det finns stöd för denna ståndpunkt. Enligt beskrivningen ovan verkar nämligen beteckningen ekonomisk produkt stämma bättre för andra idrotter som tennis eller friidrott och för andra idrottsarrangemang än judoturneringar i kategori A. Det slutliga beslutet i frågan åligger den nationella domstolen på vilken det ankommer att göra den nödvändiga analysen i frågan. Jag för min del skall emellertid inte behandla frågan om erkännande av att vissa arrangemang inom judons område är av ekonomisk karaktär i en lika strikt anda som kommissionen. Jag anser nämligen att verksamhetens ekonomiska natur i Christelle Delièges fall följer av en kombination av olika förhållanden. Christelle Deliège har sina egna sponsorer och vill delta i tävlingar som förutom att vara idrottsarrangemang är ett evenemang, en produkt eller en tjänst med ett visst ekonomiskt intresse.

48 — Det är för övrigt av denna anledning som man kan konstatera en livlig konkurrens mellan de städer som kandiderar till att arrangera de olympiska spelen.
Under alla omständigheter är den förändring som idrottsidealet har undergått på grund av de ekonomiska intressenas inverkan på idrotten inte typisk för vår tid. Sedan antiken, efter det första århundradet före Kristi födelse, har de olympiska spelen förlorat en stor del av sitt anseende. Deltagarna var då i allt större utsträckning professionella idrottare, samtidigt som allmänhetens intresse övergick från de klassiska idrotterna till olika hästsporter, där de rikaste blev överlägsna genom att lägga ut ansenliga summor på sina stall.
Den professionella idrotten är emellertid inte nödvändigtvis ett tecken på förfall. Även under den klassiska antiken, vid den tid då de olympiska spelen stod på sin höjdpunkt, var en stor del av de idrottare som deltog i dem i själva verket professionella och hade den stad som de representerade som huvudsaklig finansiär. Förutom olivkransen (en gren av vildoliven) som erhölls vid de olympiska spelen, åtnjöt idrottaren ett visst antal materiella förmåner. Han försörjdes således av statskassan och var befriad från allmänna avgifter, etc. I Aten hade Solon fastställt belöningen till en olympisk mästare till femhundra drakmer, ett belopp som var tillräckligt stort för att idrottaren skulle hamna i den högsta sociala klassen (pentakosiomedimnernas). I andra rikare städer, i södra Italien, kunde beloppet uppgå till fem talent, det vill säga en enorm summa på den tiden om man tar i beaktande att Solon hade fastställt den attiska talenten till sex tusen drakmer.
Sammanfattningsvis går de företeelser som jag skall pröva i förevarande fall (uppluckringen av uppdelningen i amatöridrott och professionell idrott, idrottssponsring) tillbaka till antiken. Se till exempel Daremberg, H., och Saglio, E., Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines, volym IV, s. 182, Graz 1963, första utgåvan, Paris 1907, och Gialouris N., *Histoire des jeux olympiques*, Ekdotiki Athinon, Aten, 1976, s. 108 och följande sidor.

49 — I synnerhet i idrotter som fotboll och basket.

50 — Detta konstaterande gäller åtminstone för judoturneringen i Paris, om man tror på de uppgifter som Christelle Deliège har tillhandahållit domstolen och vilka övriga parter inte har ifrågasatt.

57. Jag skall nu undersöka Christelle Delièges fall närmare. Genom att delta i turneringar i kategori A erbjuder hon tjänster till innehavarna av TV-sändningsrättigheterna och/eller till de personer som gör reklam genom TV-sändningar. Förmedlarna av dessa tjänster är turneringsorganisatörerna som således får intäkter tack vare TV-sändningsrättigheterna och reklamen. Det är riktigt att Christelle Deliège inte uppbär någon ersättning direkt från mottagarna av dessa tjänster, men som en motprestation från organisatörerna får hon rätten att delta i dessa turneringar. Tack vare detta deltagande uppfyller hon sina åtaganden gentemot sina sponsorer från vilka hon då uppbär en rad ersättningar. Den omständigheten att det inte rör sig om en klassisk tjänsteform — vid vilken en person tillhandahåller en tjänst direkt till mottagaren och erhåller ersättning från denne — behöver inte nödvändigtvis leda till slutsatsen att ovan beskrivna relation mellan idrottare, turneringsorganisatörer och företag på televisionens eller reklamens område inte omfattas av tillämpningsområdet för de gemenskapsrättsliga bestämmelserna om frihet att tillhandahålla tjänster. Bestämmelserna i fråga har införts för att omfatta även komplicerade situationer av detta slag.

58. Jag tror att jag i detta avseende måste hänföra mig till generaladvokaten G.F. Mancinis förslag till avgörande i det ovannämnda målet Bond van Adverteerders m.fl.,[51] som avsåg sändning per kabel av TV-program som innehöll reklam. Genom att tolka artiklarna 59 och 60 i fördraget samt domstolens rättspraxis vid den tiden drog generaladvokaten slutsatsen att det inte är nödvändigt att fullgörandet av en tjänst motsvarar en betalning av ersättning från mottagaren för att en "tjänst" skall föreligga. Han betonade också att "vad gäller dessa omständigheter skall jag inte försöka förneka att de olika parter som deltar i sändningen — överföringen — mottagningen av ett meddelande, nämligen sändaren, annonsören, satellitägaren, kabelföretaget och TV-tittaren, har ett ekonomiskt intresse eller att tjänsten med andra ord har ett ekonomiskt innehåll. Jag vill endast säga att *just eftersom flera intressen står på spel minskar inte tjänstens karaktär i ekonomiskt hänseende om, som i detta fall, inte någon penningtransaktion äger rum mellan den första och den sista av de parter som jag har räknat upp.*[52] Enligt min mening har tjänsten tvärtom ett ekonomiskt värde även om det inte förekommer någon ersättning alls (det är fallet med välgörenhetsprogram i vilka välkända idrottare eller skådespelare deltar...)".[53]

59. Genom att tillämpa vad som påpekats ovan på Christelle Delièges fall kan jag dra slutsatsen att den ekonomiska karaktären av hennes verksamhet inte på något sätt påverkas av den omständigheten att hon inte verkar få ersättning för sina tjänster vid internationella judoturneringar från vare sig turneringsorganisatörerna, deras sponsorer eller innehavarna av TV-sändningsrättigheterna. För att återgå till gene-

51 — Se ovan fotnot 13.

52 — Min kursivering.

53 — Punkt 8 i generaladvokaten G. F. Mancinis förslag till avgörande i målet Bond van Adverteerders m.fl. (ovan fotnot 13).

raladvokaten G. F. Mancinis ståndpunkt så kan, när intressena i fråga är många och komplicerade vilket är fallet med de idrottsarrangemang till vilka Christelle Deliège hänför sig, verksamhetens ekonomiska karaktär följa även av andra förhållanden, till och med i avsaknad av en överföring av pengar mellan den som tillhandahåller någon av de många tjänster som avses och mottagaren.

60. Jag vill sammanfattningsvis säga att när en icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå och som har sina egna sponsorer deltar i internationella turneringar som inte enbart rör idrotten utan även utgör ett arrangemang av ekonomisk karaktär är detta deltagande likvärdigt med att utöva en aktivitet som "normalt" är av ekonomisk karaktär. Denna idrottare skyddas i princip av gemenskapsrätten, särskilt av bestämmelserna om fri rörlighet för tjänster. Det återstår att pröva om de regler som reglerar villkoren för deltagande i turneringarna i fråga omfattas av tillämpningsområdet för artikel 59 och, om så är fallet, i vilken mån dessa står i överensstämmelse med denna artikel.

b) *EJU:s omtvistade reglers överensstämmelse med artiklarna 59 och följande i fördraget (nu artiklarna 49 EG och följande i ändrade lydelser)*

61. Genom att på grundval av övervägandena ovan medge att Christelle Delièges judoutövning, på grund av just de speciella omständigheter under vilka denna äger rum, utgör en ekonomisk verksamhet och följaktligen skyddas av fördraget, uppkommer frågan i vilken mån EJU:s regler, på grundval av vilka Christelle Deliège har uteslutits från vissa internationella turneringar, överensstämmer med den primära gemenskapsrättens bestämmelser om frihet att tillhandahålla tjänster. De ifrågavarande reglerna avser uttagningen av manliga och kvinnliga deltagare till vissa internationella turneringar genom två grundregler. För det första ges de nationella förbunden en exklusiv behörighet att ombesörja uttagningen av dessa idrottare. För det andra begränsas genom reglerna det antal idrottare från varje nationellt förbund som kan delta i varje kategori till en manlig respektive en kvinnlig idrottare (två i undantagsfall).

62. Dessa regler skall prövas ur två synvinklar. För det första är det nödvändigt att avgöra i vilken utsträckning de omfattas av tillämpningsområdet för artikel 59 i fördraget eller — i den mån de avser rent idrottsliga frågor — helt faller utanför detta. För det andra skall jag, om reglerna omfattas av tillämpningsområdet, studera dessa mot bakgrund av villkoren och begränsningarna i artikel 59 i fördraget. Då uppkommer frågan i vilken mån systemet för uttagning av idrottare är giltigt och inte utgör ett hinder för friheten att tillhandahålla tjänster.

1) Uteslutning av tillämpning av artikel 59 på de omtvistade reglerna

63. Uppfattningen att EJU:s regler inte omfattas av kraven i artikel 59 kan vinna stöd i två rättsliga grunder som jag skall analysera nedan.

aa) Domen i målet Keck och Mithouard

64. Den danska och den norska regeringen har hävdat att enligt domen i målet Keck och Mithouard [54] och i målet Alpine Investments [55] uppkommer inte frågan om tillämpligheten av artikel 59 i förevarande mål. De anser att de omtvistade av EJU vidtagna åtgärderna inte i sig hindrar tillträdet till tjänsterna (naturligtvis under förutsättning att deltagandet i de internationella judoturneringarna i fråga för Christelle Deliège utgör en sådan sorts "tjänster") utan endast påverkar det sätt på vilket tjänsterna tillhandahålls. Åtgärder som hänför sig till "sättet att tillhandahålla" en tjänst — som de som utan diskriminering reglerar "försäljningsformerna" för en vara — omfattas inte av tillämpningsområdet för artiklarna 59 respektive 30 i fördraget (nu artiklarna 49 respektive 28 EG, i ändrade lydelser).

54 — Dom av den 24 november 1993 i målen C-267/91 och C-268/91 (REG 1993, s. I-6097; svensk specialutgåva, volym 14, s. 431).

55 — Dom av den 10 maj 1995 i mål C-384/93 (REG 1995, s. I-1141).

65. Vissa idrottsregler kan nämligen falla utanför tillämpningsområdet för de gemenskapsrättsliga bestämmelserna om fri rörlighet enligt den rättspraxis som fastställts i den ovannämnda domen i målet Keck och Mithouard och i målet Alpine Investments. Detta följer för övrigt *a contrario* av domen i målet Bosman. I denna fastslogs att reglerna för övergångar av professionella fotbollsspelare "direkt villkorar spelarnas tillträde till arbetsmarknaden i de andra medlemsstaterna och att de således hindrar den fria rörligheten för arbetstagare... De kan således inte likställas med regler avseende säljformer som enligt domen i målet Keck och Mithouard inte omfattas av artikel 30 i fördraget...". [56]

66. Jag anser emellertid trots den norska och den danska regeringens påståenden i motsatt riktning, att EJU:s omtvistade regler inte endast avser sättet att organisera en tjänst utan direkt rör frågan om tillträde till denna. Såväl regeln om "en (eller två) idrottare per kategori" som principen att endast nationella förbund gör uttagningen av deltagare till vissa internationella turneringar reglerar direkt tillträdet för "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå, som Christelle Deliège" till tjänstemarknaden i andra medlemsstater. Den rättspraxis som fastslogs i domen i målet Keck och Mithouard skall således inte tillämpas i detta mål.

56 — Punkt 103 i domen i målet Bosman (ovan fotnot 12).

bb) Regler som följer av idrottens särskilda karaktär

67. Flertalet medlemsstater och idrottsförbund har gjort gällande att EJU:s omtvistade regler faller utanför tillämpningen av gemenskapens friheter eftersom reglerna rör rent idrottsliga frågor.

68. Domstolen har nämligen godtagit idrottens särskilda karaktär som grund för att den skall uteslutas från tillämpningen av principen om fri rörlighet. I domen i målet Donà uttalades uttryckligen att de gemenskapsrättsliga bestämmelserna om fri rörlighet för personer och om frihet att tillhandahålla tjänster "dock inte [kan] hindra sådan reglering eller praxis som utesluter utländska spelare från deltagande i vissa matcher på grunder som inte är av ekonomisk natur, utan som beror på dessa matchers särskilda karaktär och innehåll och därför uteslutande rör sporten som sådan, som t.ex. vid landskamper". [57]

Redan i domen i målet Walrave och Koch fastslog domstolen att sammansättningen av landslag är "en fråga av rent sportsligt intresse vilken som sådan inte har något med ekonomisk verksamhet att göra". [58] Dessa uttalanden bekräftades i domen i målet Bosman i vilken medgavs att "regler eller praxis som är berättigade av andra än ekonomiska skäl, som beror på vissa matchers karaktär och särskilda ram, inte står i strid med" [59] de gemenskapsrättsliga bestämmelserna om fri rörlighet för personer och om frihet att tillhandahålla tjänster. Det skall emellertid betonas att den inskränkning som härigenom görs av gemenskapsrättens tillämpningsområde "inte skall gå utanför sitt eget syfte. Inskränkningen av tillämpningsområdet kan... inte åberopas för att helt utesluta idrottsverksamhet från fördragets tillämpningsområde". [60]

69. Rättspraxisen ovan gör det möjligt att dra följande slutsatser. För det första omfattas vissa regler eller viss praxis i fråga om idrott inte av tillämpningsområdet för artikel 59 i fördraget. För det andra är tillämpningen av detta undantag villkorad av att de omtvistade reglerna eller den omtvistade praxisen är motiverade av särskilda skäl, som är rent idrottsliga och inte av ekonomisk natur. Organisationen av landskamper är ett exempel på skäl av denna sort. För det tredje är den lucka som skapas på gemenskapsrättens område klart begränsad. Avvikelser i förhållande till de gemenskapsrättsliga skyldigheterna kan inte överstiga det syfte för vilket de föreskrivs.

70. Jag skall nu granska omständigheterna i förevarande mål mot bakgrund av de regler som fastslagits ovan. Det första som jag kan göra gällande till stöd för att EJU:s omtvistade beslut skall upprätthållas är det

57 — Punkt 14 i domen i målet Donà (ovan fotnot 12).

58 — Punkt 8 i domen i målet Walrave och Koch (ovan fotnot 12).

59 — Punkt 76 i domen i målet Bosman (ovan fotnot 12).

60 — Ibidem, punkt 76.

yttersta syftet för dessa. Besluten avser uttagningen av landslag som skulle representera Europa vid de olympiska spelen i Atlanta. I själva verket möts vid internationella judoturneringar i kategori A, vilka Christelle Deliège har hänfört sig till, inte endast idrottare utan även landslag för vilka den huvudsakliga trofén är rätten att skicka idrottare till påföljande olympiska spel. Även om det vid dessa judoturneringar i kategori A inte direkt är landslag som möts, är det ändå så att resultatet vid dessa är av avgörande betydelse för varje europeisk stats landslag. Vidare är sammansättningen av europeiska landslag som får äran att delta i det största världsomspännande idrottsevenemanget, de olympiska spelen, en rent idrottslig fråga som i princip inte har någon ekonomisk dimension.

71. Följaktligen var det centrala syftet med EJU:s omtvistade regler uttagning av landslag till Atlanta. Dessa regler bygger helt logiskt på förutsättningen att man skall sända de bästa europeiska landslagen till Atlanta. De bästa landslagen är emellertid de som består av idrottare som har uppnått de bästa resultaten i sina idrottsgrenar. Det är av denna anledning som den europeiska uttagningen görs på grundval av idrottarnas framgångar i vissa internationella turneringar och Europamästerskapen. Det återstår emellertid två frågor. Var det för det första nödvändigt att anförtro de nationella förbunden den exklusiva behörigheten att välja ut de idrottare som skulle delta i de omtvistade internationella turneringarna? Var det för det andra nödvändigt att begränsa antalet idrottare som varje nationellt förbund hade rätt att anmäla till turneringarna? Dessa frågor skall jag besvara nedan.

72. Vad beträffar den första frågan skall det påpekas att enligt de regler som av tradition följs i hela världen ligger ödet för ett lands landslag i en viss idrottsgren i händerna på det nationella förbund som ansvarar för denna gren. Det är de nationella förbunden som har anförtrotts en uppgift av allmänt intresse som består i att bevaka och främja landslagens intressen så att dessa vinner de högsta internationella utmärkelserna. Det är allmänt erkänt att den högsta utmärkelsen för ett landslag är att kvalificera sig till de olympiska spelen och således få representera sitt land vid dessa spel med idrottare som bär landets färger. Eftersom uttagningen av landslagen måste ske via de resultat som uppnås vid internationella judoturneringar i kategori A, är det följaktligen fullt logiskt att tillerkänna de nationella förbunden rätt att exklusivt välja ut de idrottare som skall delta i dessa turneringar. Systemets syfte skulle klart skadas om det medgavs dels att de nationella judoförbunden bär ansvaret för att främja intressena för landslaget i denna idrottsgren, dels att förbunden inte har möjlighet att själva välja de idrottare som enligt förbunden skall försvara landslagets intressen. Det är för övrigt nödvändigt att valet av deltagare görs enbart av de nationella förbunden. Om man införde ett annat system i vilket idrottarna fick möjlighet anmäla sig individuellt till internationella turneringar, vilket Christelle Deliège önskar, skulle detta innebära att jämvikten mellan de nationella förbunden

skulle rubbas, vilka till slut inte skulle representeras av samma antal idrottare sinsemellan.

73. Det senare påpekandet leder mig till svaret på den andra frågan ovan. När de nationella förbunden tillvaratar sitt landslags intressen för att det skall bli uttaget till de olympiska spelen skall de ha lika möjligheter. För att förbunden sinsemellan skall tävla på lika villkor, har EJU ansett det vara lämpligt att dels ge dem den exklusiva rätten att ta ut deltagare till internationella turneringar i kategori A, dels begränsa antalet deltagare per förbund till en eller två idrottare per kategori. Det ankommer absolut inte på domstolen att pröva i vilken mån detta antal skulle kunna vara tre, fyra eller fler per kategori.

74. Med hänsyn till vad som anförts anser jag att genom EJU:s omtvistade regler införs bestämmelser som är motiverade "på grunder som inte är av ekonomisk natur, utan som beror på dessa matchers särskilda karaktär och innehåll". De gemenskapsrättsliga bestämmelserna om frihet att tillhandahålla tjänster är därför inte tillämpliga. Den inskränkning som det medför av tillämpningsområdet för artikel 59 går för övrigt inte utöver syftet med begränsningen, nämligen att bevara idrottsidealet bestående i ädel tävlan mellan länder.

75. Det skall påpekas att betoningen av denna idrottsliga dimension förefaller ha varit en av de frågor som den konstitutionella gemenskapslagstiftaren uppmärksammade vid det arbete som ledde fram till Amsterdamfördraget.[61] I förklaring nr 29 om idrotten "betonar [konferensen] idrottens sociala betydelse, särskilt för att skapa identitet och gemenskap människor emellan". Det är för övrigt inte av en tillfällighet som behovet att dels beakta synpunkter från idrottssammanslutningar när det gäller viktiga frågor som rör idrott, dels ägna det som är särskilt kännetecknande för idrotten särskild uppmärksamhet erkänns i samma förklaring.

76. Sammanfattningsvis tillerkänner gemenskapsrätten idrottsorganen ett begränsat självstyre och självständighet vad gäller antagande av regler i frågor som inte är av ekonomisk natur och som har anknytning till idrottens särskilda karaktär. Jag anser att EJU genom att anta de omtvistade reglerna inte översteg sin begränsade behörighet till självstyre och självständighet vad gäller antagande av regler. Frågan om tillämpning av artikel 59 i fördraget uppkommer således inte.

2) Prövning av EJU:s omtvistade regler mot bakgrund av artikel 59 i fördraget

77. I andra hand skall, för det fall de omtvistade idrottsreglerna på grund av sin

61 — Jag anser att hänvisningen till Amsterdamfördraget, även om det inte trädde i kraft förrän den 1 maj 1999, är av värde eftersom den visar medlemsstaternas och gemenskapsinstitutionernas avsikter vad beträffar planerna för det europeiska enandets utveckling.

karaktär inte anses falla utanför tillämpningsområdet för artikel 59, följande påpekanden göras.

78. Jag skall först framhålla att, i motsats till vad Christelle Deliège har gjort gällande, EJU:s regler inte förefaller vara diskriminerande. Christelle Deliège har hävdat att den regel som begränsar det antal idrottare som kan delta i varje kategori i internationella turneringar i kategori A medför en begränsning med diskriminerande verkningar. Denna diskriminering grundar sig visserligen inte direkt på idrottarens nationalitet, eftersom de nationella förbunden kan anmäla idrottare av en annan nationalitet till turneringar i kategori A under förutsättning att de är registrerade hos motsvarande förbund och har en licens som utfärdats av dessa. Christelle Deliège ser emellertid i denna regel ett medel för diskriminering på grundval av idrottarens bosättningsort. Sådan diskriminering är emellertid förbjuden enligt gemenskapsrätten.

79. Detta påstående är enligt min mening inte riktigt. Den kvantitativa restriktion som EJU har föreskrivit avser alla idrottare i denna idrottsgren i Europa, oberoende av deras nationalitet och bosättningsort. Oavsett Christelle Deliéges nationalitet eller bosättningsort är hon underkastad precis samma begränsningar vad avser uttagningen av deltagare till internationella judoturneringar i kategori A.

80. Detta konstaterande leder inte nödvändigtvis till att de omtvistade idrottsreglerna är förenliga med föreskrifterna i artikel 59 i fördraget. Det följer mycket klart av domstolens rättspraxis att artikel 59 inte avser endast diskriminerande begränsningar, det vill säga sådana som föreskriver en särbehandling till skada för en person som tillhandahåller tjänster på grund av dennes nationalitet eller den omständigheten att denne är etablerad i en annan medlemsstat än den där tjänsterna tillhandahålls. Artikel 59 omfattar även begränsningar som inte är diskriminerande. Jag hänvisar särskilt till domen i målet Säger[62], enligt vilken "artikel 59 i fördraget kräver inte endast att all diskriminering på grund av nationalitet gentemot personer som tillhandahåller tjänster avskaffas utan detsamma gäller för varje begränsning som är ägnad att förbjuda eller på annat sätt störa verksamheten för den som tillhandahåller tjänster och är etablerad i en annan medlemsstat, till och med om inskränkningen utan åtskillnad tillämpas på medborgare i det egna landet som tillhandahåller tjänster och medborgare från andra medlemsstater som tillhandahåller tjänster...".[63]

81. Ur denna synvinkel är det nödvändigt att medge att det i EJU:s regler, för det första genom att begränsa det antal idrottare som kan delta i internationella judoturneringar i kategori A och för det andra genom att ge de nationella förbunden den exklusiva behörigheten att ta ut dessa deltagare, uppställs hinder som kan hindra friheten att tillhandahålla tjänster för

62 — Dom av den 25 juli 1991 i mål C-76/90 (REG 1991, s. I-4221).

63 — Punkt 12 i domen i målet Säger (ovan fotnot 62). Se även dom av den 25 juli 1991 i mål C-288/89, Collectieve Antennevoorziening Gouda (REG 1991, s. I-4007; svensk specialutgåva, volym 11, s. 331), och dom i målet Alpine Investments (ovan fotnot 55) och i målet Schindler (ovan fotnot 15).

"icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå" [64]. Dessa hinder utgör i lika hög grad begränsningar av den fria rörligheten för tjänster vilka begränsningar i princip strider mot artikel 59 i fördraget.

82. Det återstår att pröva i vilken mån de begränsningar av friheten att tillhandahålla tjänster som EJU:s regler medför överensstämmer med fördragets bestämmelser. Enligt domstolens fasta rättspraxis [65] kan hinder för den fria rörligheten tolereras med hänsyn till gemenskapernas rättsordning om följande villkor är uppfyllda. För det första föreskrivs undantag uttryckligen i gemenskapsrätten, exempelvis i artikel 56 i fördraget (nu artikel 46 EG i ändrad lydelse) avseende nationella bestämmelser som grundas på hänsyn till allmän ordning, säkerhet eller hälsa. För det andra strider inte åtgärder som, utan att innebära någon diskriminering, är motiverade av tvingande behov hänförliga till allmänintresset, är lämpliga för att uppnå det eftersträvade syftet och inte är för stränga i förhållande till behovet av att uppnå detta syfte. EJU:s regler har inte antagits av hänsyn till allmän ordning, säkerhet eller hälsa. De kan emellertid objektivt motiveras av ett annat till allmänintresset hänförligt tvingande behov. De kriterier som har utvecklats i rättspraxis skall då tillämpas för att bedöma om de hinder som dessa regler medför kan tolereras av gemenskapsrätten.

83. Vad skulle då kunna motivera EJU:s ovan beskrivna regler? Med hänsyn till de argument som parterna har åberopat anser jag att det finns anledning att betona följande tre punkter.

84. För det första har jag ovan hänfört mig till förhållandet mellan de omtvistade idrottsreglerna och uttagningen av europeiska landslag till de olympiska spelen. Även om man inte accepterar att reglerna inte faller helt utanför tillämpningsområdet för artikel 59, i den mån de hänför sig till särskilda matcher mellan landslag, är det i alla fall så att dessa regler är objektivt motiverade i den utsträckning de tillämpas på medlemsstaternas judolandslag. Jag skall förtydliga mina tankar. Främjandet av ett landslags intressen utgör ett till allmänintresset hänförligt tvingande behov som med hänsyn till sin karaktär kan motivera begränsningar av friheten att tillhandahålla tjänster. För att uppfylla detta tvingande behov är det möjligt att tillerkänna de olika idrottslagen eller de nationella idrottsförbunden viss behörighet. Förbunden har även exklusiv behörighet att ta ut landslag. Denna grupp av motiverade behörigheter innefattar dem som består i att judoförbunden tillerkänns den exklusiva rätten att välja de idrottare, män och kvinnor, som skall delta i internationella judoturneringar i kategori A. Jag anser för övrigt att inrättandet av en mekanism för uttagning av de bästa landslagen att representera den europeiska kontinenten vid de olympiska spelen i Atlanta

64 — För definitionen av denna kategori, se punkterna 40 och följande ovan.

65 — Se domen i målet Alpine Investments (ovan fotnot 55) och i målet Säger (ovan fotnot 62) samt i målet Collectieve Antennevoorziening Gouda (fotnot 63) och dom av den 25 juli 1991 i mål C-353/89, kommissionen mot Nederländerna (REG 1991, s. I-4069; svensk specialutgåva, volym 11, s. 363).

kan likställas med ett till allmänintresset hänförligt tvingande behov vars uppfyllande motiverar vissa begränsande åtgärder i judoutövarnas möjligheter att delta i internationella turneringar. Uppgiften att utarbeta reglerna för uttagning av europeiska landslag till de olympiska spelen omfattas av EJU:s exklusiva behörighet. Genom att anta de omtvistade reglerna vidtog EJU nödvändiga åtgärder för att fullgöra sitt uppdrag. Av denna anledning utgör nämnda regler en berättigad begränsning av friheten att tillhandahålla tjänster.

85. En andra punkt som skall betonas är den om representativitet som säkerställs genom det omtvistade systemet för uttagning av deltagare till internationella judoturneringar i kategori A. EJU har med de regler som det har valt att anta lyft fram en bestämd sorts turneringar som säkerställer bredast möjliga representation för de olika europeiska länderna. Med andra ord möjliggör EJU ett deltagande av idrottare från varje stat som är medlem i EJU. EJU förstärker därigenom ställningen för de länder där judon är mindre utvecklad. För det första eftersom dessa länders idrottare kan delta i tävlingar på hög nivå, i vilka de inte skulle haft möjlighet att delta om det enda kriteriet hade utgjorts av deras resultat och för det andra eftersom den gör landets idrottspublik medveten om denna idrott. Denna publik skulle annars till följd av landets idrottares dåliga resultat vara ointresserad av idrottsgrenen. Med andra ord innefattar idén om representativitet behovet av en balanserad utveckling för idrotten på en paneuropeisk nivå. Detta behov är direkt knutet till idealet med en ädel tävlan som råder eller som åtminstone borde råda inom idrotten. De begränsningar i möjligheterna att delta i vissa internationella turneringar som judoutövarna underkastas i syfte att nå bättre representativitet i dessa turneringar och, i vidare bemärkelse, för att åstadkomma en balanserad utveckling av idrotten på paneuropeisk nivå är därför motiverade, även om de kan likställas med begränsningar i friheten att tillhandahålla tjänster.

86. Christelle Deliège har mot denna uppfattning invänt att syftena bestående i dels att utta de bästa landslagen för de olympiska spelen i Atlanta, dels att organisera största möjliga antal representativa internationella turneringar, inte kräver ett så absolut skydd att det motiverar de begränsningar som de omtvistade reglerna medför. Det är tvärtemot möjligt att skapa ett för idrottarna mindre ingripande system som stödjer sig på mer objektiva kriterier, vilket idrottarnas resultat och skicklighet är, utan föregående ingripande från förbunden. Christelle Deliège anser att ett sådant system skulle vara enkelt att tillämpa, särskilt i individuella idrotter som judo. Hon har därvid åberopat tennisen som ett exempel, vars organisation på ett idealiskt sätt kombinerar främjandet av idrottens allmänna intressen och skyddet av idrottarnas ekonomiska och yrkesmässiga intressen.

87. Christelle Delièges resonemang kan inte accepteras, eftersom däri inte beaktas vare sig betydelsen av idrottens särskilda karaktär eller gränserna för gemenskapsrättens ingripande i omständigheter som är karaktäristiska för denna verksamhet. Jag kommer då till den tredje punkten i mina påpekanden avseende denna fråga.

Gemenskapsrätten ålägger inte idrotten att utvecklas i en viss riktning i den meningen att den inte kräver en fullständig kommersialisering och professionalisering av de olika grenarna inom idrotten. Tvärtom respekteras i denna rätt de val som de styrande i varje idrottsgren gör, vilka även är behöriga företrädare för idrottarna, publiken och, rent allmänt, alla personer som intresserar sig för idrottsgrenen i fråga. Gemenskapernas rättsordning förbjuder endast att idrottens kommersialisering eller professionaliseringen görs med åsidosättande av fördragets bestämmelser. Jag anser med andra ord att rätten att själv anta regler, vilken tillerkänts idrotten och till vilken jag hänfört mig ovan, är ett värde som skyddas av gemenskapsrätten. Den tillförsäkrar idrottens institutioner behörighet att främja en idrottsgren på det sätt som enligt dem bäst överensstämmer med deras syften, under förutsättning att deras val inte föranleder någon diskriminering eller döljer ett främjande av ekonomiska intressen. En logisk konsekvens är därför att alla beslut av idrottens institutioner som har till enda syfte eller mål att främja idrottens sociala dimension, och inget syfte av ekonomisk natur, i princip är motiverade även om de medför en begränsning av gemenskapens friheter. Behovet att säkerställa idrottens rätt att själv anta sina regler medför ett krav på detta.

88. Sammanfattningsvis har det framgått att även med avseende på en idrott som utges vara en "amatöridrott" finns det utrymme att tillämpa principen om fri rörlighet för personer och friheten att tillhandahålla tjänster. Detta innebär emellertid inte alls att denna idrott skall bli helt professionell i den meningen att idrottsverksamheten då helt skulle likställas med yrkesmässig verksamhet. För övrigt kan ytterst få idrotter betecknas som rent professionella eller som rena amatöridrotter. De styrande inom idrotten har det sista ordet när det gäller att bestämma idrottens mer eller mindre professionella karaktär eller amatörkaraktär. Under alla förutsättningar kan inte EJU:s omtvistade regler anses strida mot de gemenskapsrättsliga bestämmelserna om fri rörlighet för tjänster och om frihet att tillhandahålla tjänster.

B — *EJU:s regler i förhållande till artiklarna 85 och 86 i fördraget*

a) *Parternas argument*

89. Enligt Christelle Delièges yttranden kan varje judoutövare anses som ett företag i den mening som avses i artikel 85 i fördraget eftersom denne tillhandahåller tjänster eller åtminstone deltar i tillhandahållande av tjänster. Vidare utgör judoförbunden företagssammanslutningar eller självständiga företag, eftersom de utövar ekonomisk verksamhet. Följaktligen skall enligt henne EJU:s omtvistade regler betraktas antingen som ett beslut av en företagssammanslutning eller som ett avtal mellan företag, varför artikel 85 i fördraget skall tillämpas.

90. Christelle Deliège har vidare gjort gällande att de omtvistade reglerna, åtmin-

stone potentiellt, har en märkbar påverkan på handeln inom gemenskapen eftersom judoutövarna inte kan röra sig fritt inom den gemensamma marknaden för att utföra sina tjänster där. Den marknad som avser judo kontrolleras på ett absolut och exklusivt sätt av idrottsförbunden. Christelle Deliège har hävdat att EJU:s omtvistade regler begränsar konkurrensen såväl på marknaden för judoturneringar som på marknaden för reklamtjänster som tillhandahålls inom ramen för dessa turneringar. Närmare bestämt hindrar begränsningen av det antal idrottare som kan delta i internationella turneringar i kategori A deltagande för de idrottare som kommer från länder där denna idrott är särskilt väl utvecklad. Konkurrensbegränsningen skadar därmed kvaliteten på de tjänster som tillhandahålls inom sektorn för judoturneringar. Dessutom gör de omtvistade reglerna det möjligt för förbunden att på ett varaktigt och oegentligt sätt kontrollera konkurrenssituationen på idrottens område genom att hindra att ett större antal idrottare deltar.

91. Christelle Deliège har vidare påpekat att endast kommissionen är behörig att på grundval av artikel 85.3 i fördraget bevilja undantag, genom vilket de omtvistade idrottsreglerna skulle upphöra att utgöra en överträdelse av de gemenskapsrättsliga konkurrensreglerna. Ett sådant undantag har emellertid hittills aldrig begärts och kan för övrigt enligt Christelle Deliège inte beviljas för avtal eller förfaranden som avser artikel 59 i fördraget.

92. Vad avser artikel 86 har Christelle Deliège definierat den ifrågavarande marknaden. Det rör sig enligt henne om marknaden för judotjänster som tillhandahålls vid internationella judoturneringar där landslag inte möts. I ett geografiskt perspektiv omfattar marknaden hela den europeiska marknaden på vilken EJU:s regler tillämpas och under alla förhållanden den belgiska marknaden. Christelle Deliège har hävdat att LBJ har en dominerande ställning på den belgiska marknaden medan EJU för sin del har en dominerande ställning på den europeiska marknaden. Dessa europeiska förbund missbrukar enligt Christelle Deliège sin dominerande ställning genom att föreskriva regler som vägrar vissa idrottare tillträde till de inkomster som de skulle kunna ha tack vare sin idrottsutövning. Missbruket består enligt Christelle Deliège i att förbunden inte begränsar sig till att reglera frågor som avser judoutövningen utan även på ett oegentligt sätt fastställer villkoren för tillträde till turneringar. För det första kan den rätt att ta ut idrottare som tillerkänns de nationella förbunden likställas med att ett företag med en dominerande ställning tillämpar olika samarbetsregler till nackdel för sina handelspartners, nämligen idrottarna. För det andra leder begränsningen av det antal judoutövare som kan delta i internationella turneringar i kategori A till att olika villkor tillämpas på tillhandahållande av likvärdiga tjänster. Christelle Deliège anser att detta missbruk är en begränsning av handeln inom gemenskapen. På denna punkt har hon hänvisat till den analys som hon utvecklade avseende artikel 85 i fördraget.

93. Såväl Ligue francophone och Ligue belge som flertalet medlemsstater har för

sin del förkastat ståndpunkten att förevarande tvist kan omfattas av tillämpningsområdet för gemenskapens konkurrensregler. De anser inte endast att en judoutövare inte kan anses som ett företag utan även att judoförbunden eller judoorganisationerna inte kan betecknas som företag eller företagssammanslutningar, eftersom de inte har ekonomiska intressen som mål utan främjandet av sociala och kulturella ideal som ädel tävlan och idrottens utveckling. Även om man antog att en judoutövare kunde betraktas som ett företag skulle detta inte vara fallet för Christelle Deliège. För det fall att sponsringen ledde till att en idrottare som Christelle Deliège erkändes som företag, skulle detta emellertid inte räcka för att beteckna förbunden som företagssammanslutningar eftersom idrottarna inte är knutna till förbunden i egenskap av personer som tillhandahåller reklamtjänster utan på grund av att de är idrottare. Eftersom judoförbunden inte har några kommersiella eller ekonomiska syften kan de med andra ord inte betraktas som företag eller företagssammanslutningar, även om vissa judoutövare kunde betecknas som företag.

94. Samma parter har för övrigt påpekat den omständigheten att tillämpningen av artikel 85 förutsätter att det finns en effektiv konkurrens och en risk för hinder för handeln inom gemenskapen. Som såväl idrottsförbunden som flertalet medlemsstater har understrukit är inte dessa villkor uppfyllda i förevarande fall. Under alla förhållanden överensstämmer reglerna om uttagning av idrottare för deltagande i turneringar, vilka regler grundas uteslutande på objektiva och icke diskriminerande idrottsliga kriterier, med principerna om fri konkurrens. Av samma skäl kan man inte hävda att idrottsförbunden har en dominerande ställning som de missbrukar.

95. Den spanska regeringen har intagit en ståndpunkt mellan de två ovan nämnda. Den har först påpekat att, om det är riktigt att idrottsförbundens idrottare kan betraktas som företag eller företagssammanslutningar, den bedömning som skall göras i detta avseende skall grundas på objektiva förhållanden och på en fördjupad studie av varje tvist. Vad avser förevarande tvist leder för övrigt ingen omständighet till att EJU:s antagande av de omtvistade reglerna skulle motsvara ett utövande av en ekonomisk verksamhet som kan medföra en tillämpning av de gemenskapsrättsliga konkurrensreglerna. Den spanska regeringen har tillagt att under alla förhållanden är det inte uppenbart att de omtvistade reglerna medför en märkbar, faktisk eller potentiell, begränsning av handeln mellan medlemsstater eller begränsar konkurrensen i en utsträckning som är omotiverad.

96. Behovet av en bedömning *ad hoc* av det förevarande målet har även understrukits av den nederländska regeringen, medan den norska regeringen har påpekat att för att utvärdera idrottsregler utifrån ett konkurrensrättsligt perspektiv måste man även behandla frågor som sponsring, reklam och fördelning av inkomster. På grundval

av dessa omständigheter skall man pröva i vilken utsträckning EJU:s omtvistade regler påverkar handeln mellan länder samt berör konkurrensen. Den norska regeringen utesluter inte *a priori* möjligheten att idrottsregler kan ha verkningar som strider mot kraven i artikel 85.1 i fördraget. Det är dock viktigt att pröva även i vilken mån idrottsreglerna i fråga kan anses motiverade med hänsyn till sitt syfte.

97. Slutligen har kommissionen betonat att det inte är möjligt att *a priori* utesluta möjligheten att förbuden i artiklarna 85 och 86 i fördraget även är tillämpliga på idrottsregler som innehåller föreskrifter för eller organiserar uttagningen av idrottare till turneringar enligt icke objektiva samt diskriminerande kriterier. En uttagning som grundar sig på idrottsresultat eller som innebär begränsningar som är objektivt motiverade strider däremot inte mot gemenskapens konkurrensrätt så länge uttagningen inte är oproportionerlig i förhållande till sitt syfte.

b) Min ståndpunkt i ovan angiven fråga

98. Domstolen har ännu inte tagit ställning i frågan om vilken direkt inverkan de gemenskapsrättsliga konkurrensreglerna kan ha på idrottens område. I domen i målet Bosman [66] ansåg domstolen att de frågor som den nationella domstolen hade ställt angående förenligheten av vissa regler utfärdade av Europeiska fobollsförbundet (UEFA) om övergångar av professionella fotbollsspelare med de gemenskapsrättsliga konkurrensreglerna inte skulle besvaras. Generaladvokaten C.O. Lenz gav dock i denna fråga uttryck för mycket intressanta slutsatser, enligt vilka bestämmelserna i artiklarna 85 och följande i fördraget skall tillämpas på idrottens område.

1) Upptagande till sakprövning

99. I det förevarande målet har domstolen inte anmodats att ge ett hypotetiskt svar på den ställda frågan utan att tillhandahålla den nationella domstolen uttalanden som är användbara för lösningen av tvisten vid den nationella domstolen. Jag befarar emellertid att detta inte är möjligt i förevarande fall. Prövningen av en verksamhet utifrån gemenskapens konkurrensregler skall föregås av en analytisk sammanställning av ett stort antal komplicerade förhållanden, såväl rättsliga som faktiska, som gör det möjligt att avgöra vilka företagen i fråga är (om det finns några sådana), deras utmärkande drag, marknadens särdrag, omfattningen av handeln inom gemenskapen (om det finns någon sådan handel), förekomsten av en dominerande ställning, agerandets missbrukskaraktär och slutligen följderna av det omtvistade agerandet eller förfarandet med avseende på konkurrensen. Den nationella domstolen har inte försett domstolen med uppgifter om dessa förhållanden vilka är nödvändiga för en tillfredsställande bedömning av huruvida EJU:s omtvistade

66 — Se fotnot 12.

regler strider mot artiklarna 85 och 86 i fördraget. Den nationella domstolen begränsar sig till att ange vaga och generella uppgifter i frågan huruvida EJU:s omtvistade regler står i överensstämmelse med konkurrensrätten. Det måste således konstateras att det är omöjligt att ge ett tillfredsställande svar på den ställda frågan.

100. Min ståndpunkt ger kanske upphov till vissa missförstånd. När allt kommer omkring är det inte uppenbart att frågan kan behandlas utifrån artiklarna 59 och följande i fördraget men inte utifrån artiklarna 85 och följande. Det finns emellertid en väsentlig skillnad mellan bestämmelserna om frihet att tillhandahålla tjänster och dem om skyddet av konkurrensen. I det förra fallet prövas den rättsliga frågan i sin *individuella* dimension. Den ställda frågan gäller således huruvida det mellan vissa personer föreligger en relation som den mellan en person som tillhandahåller en "tjänst" och en mottagare av denna i den mening som avses i gemenskapsrätten. Det är följaktligen tillräckligt att veta i vilken mån en idrottare tillhandahåller tjänster endast mot ersättning för att avgöra om fördragets artiklar om frihet att tillhandahålla tjänster i princip är tillämpliga på denne. En verksamhet som prövas utifrån konkurrensreglerna skall däremot bedömas i sin hela, *institutionella* dimension. Vid den rättsliga granskningen betonas inte bedömningen av en individuell verksamhet utan beskrivningen och avgränsningen av en *marknad* i dess helhet. Att klargöra marknadsvillkoren och samtliga aktörers agerande är en uppenbart mer komplicerad fråga än att se om det i ett visst fall tillhandahålls tjänster i den mening som avses i fördraget. Likaså är de faktiska och rättsliga förhållanden som domstolen oundgängligen måste ha kunskap om för att ge ett riktigt och tillfredsställande svar på en fråga som avser konkurrensrätten helt klart fler än vad som är nödvändigt för att behandla ett mål som gäller gemenskapsrättsliga bestämmelser om fri rörlighet.

101. Domstolen har redan i sin dom i målet Telemarsicabruzzo m.fl. [67] konstaterat ett stort behov av ett klargörande och en analys av uppgifterna om tvisten vid den nationella domstolen för att kunna besvara frågor som avser gemenskapens konkurrensrätt. I denna dom fastslog domstolen följande. "Det skall anmärkas att det, eftersom det är nödvändigt att komma fram till en tolkning av gemenskapsrätten som är användbar för den nationella domstolen, krävs att den nationella domstolen klargör den faktiska och rättsliga bakgrunden till de frågor som ställts eller att den åtminstone förklarar de faktiska omständigheter som ligger till grund för dess frågor. Detta krav är av särskild betydelse på konkurrensområdet, vilket kännetecknas av komplicerade faktiska och rättsliga förhållanden." [68]

102. I avsaknad av tillräckliga uppgifter om de faktiska och rättsliga omständigheterna för att kunna ge ett tillfredsställande svar anser jag följaktligen att EJU:s omtvistade stadgar inte kan prövas mot bakgrund av gemenskapsrättens konkurrensregler. I synnerhet framgår det inte klart hur många

67 — Se ovan fotnot 5.

68 — Punkterna 6 och 7 i domen i målet Telemarsicabruzzo m.fl. (ovan fotnot 5).

judoutövare som utövar en ekonomisk verksamhet genom sin idrottsutövning, vilket skulle göra det möjligt att fastställa det antal företag som förmodas vara verksamma på marknaden i fråga. Vidare känner jag inte till den exakta räckvidden av den ekonomiska verksamhet (under förutsättning att en sådan finns) som de nationella judoförbunden, EJU och organisatörerna av internationella turneringar i denna idrott utövar. När det gäller frågorna om förekomsten av handel inom gemenskapen på området för internationella judoturneringar, om verkningarna av EJU:s omtvistade stadgar på denna handel, samt dessas verkningar på konkurrensen i allmänhet, är det dessutom endast möjligt att ge hypotetiska svar på dessa. Dessa svar skulle säkerligen inte vara användbara och tillfredsställande för den nationella domstolen.

2) Prövning i sak

103. Trots slutsatserna ovan skall jag emellertid nedan redogöra för några överväganden angående i vilken mån EJU:s regler strider mot gemenskapens konkurrensrätt.

104. Jag anser inledningsvis att alla judoutövare som tillhör kategorin "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå" — vilket jag har angett ovan — skall betraktas som ett företag i den mening som avses i artikel 85 i fördraget. Detta begrepp "omfattar varje enhet som utövar ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och sättet för dess finansiering". [69] På motsvarande sätt kan de nationella judoförbunden och EJU betraktas som företagssammanslutningar i den mening som avses i artikel 85. Som generaladvokaten C.O. Lenz med rätta påpekade i sitt förslag till avgörande i målet Bosman, [70] påverkas inte denna slutsats av att medlemmarna i de nationella förbunden inte endast är "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå" utan även ett stort antal amatörklubbar eller idrottare på ren amatörnivå. Dessutom kan de nationella förbunden och EJU själva anses som företag i den mening som angetts ovan, eftersom de bedriver en självständig ekonomisk verksamhet, oberoende av om det direkta syftet med denna är att göra en vinst. Domstolen har inte angett vinstsyftet bland de omständigheter som är nödvändiga kännetecken för begreppet "företag" i den mening som avses i artikel 85. [71] [72]

69 — Se dom av den 23 april 1991 i mål C-41/90, Höfner och Elser (REG 1991, s. I-1979; svensk specialutgåva, volym 11, s. 135), punkt 21.

70 — Punkt 256 i C.O. Lenz förslag till avgörande i målet Bosman (ovan fotnot 12).

71 — Se dom av den 29 oktober 1980 i målen 209/78—215/78 och 218/78, Van Landewyck m.fl. mot kommissionen (REG 1980, s. 3125; svensk specialutgåva, volym 5, s. 345), punkt 88.

72 — Vad närmare beträffar de nationella förbunden kan jag hänvisa till förstainstansrättens dom av den 9 november 1994 i mål T-46/92, Scottish Football mot kommissionen (REG 1994, s. II-1039), av vilken framgår att det skotska fotbollsförbundet utgör ett företag eller en företagssammanslutning i den mening som avses i artiklarna 85 och 86 i fördraget. I kommissionens beslut 92/521/EEG av den 27 oktober 1992 om ett förfarande enligt artikel 85 i fördraget (IV/33.384 och 33.378 — distribution av sällskapsresor till VM i fotboll 1990) (EGT L 326, s. 31), konstaterade kommissionen särskilt vad avser försäljning av biljetter till världsmästerskapen i fotboll 1990 i Italien att FIFA (Internationella fotbollsförbundet) och Italienska fotbollsförbundet utövade en ekonomisk verksamhet och att de följaktligen skulle betraktas som företag.

105. Sammanfattningsvis är det inte otänkbart att EJU och de nationella förbund som är medlemmar i EJU skall betraktas som företag i den mening som avses i artiklarna 85 och 86 i fördraget. Vissa punkter är dock fortfarande oklara. För det första är det inte möjligt att utifrån de uppgifter som har delgetts domstolen fastställa det antal judoutövare som, precis som Christelle Deliège, skall betraktas som "företag". Det är således inte möjligt att med exakthet fastställa kretsen "icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå" på judons område. Det är endast möjligt att anta att denna krets innefattar ett visst antal av de bästa utövarna av denna idrott i de olika europeiska länderna. Det är för övrigt omöjligt att med säkerhet fastställa i vilken mån Ligue nationale de judo de Belgique och EJU direkt utövar en ekonomisk verksamhet (oavsett om det görs genom organiserande av turneringar, avtal med sponsorer eller överlåtelser av TV-sändningsrättigheter) och om denna verksamhet har ett samband med de idrottsregler som är den centrala frågan i denna tvist.

106. Även om man antog att de omtvistade reglerna utgjorde ett avtal mellan företag eller ett beslut om företagssammanslutningar,[73] skulle under alla förhållanden ett konstaterande av en överträdelse av artikel 85 även kräva att det föreligger ett hinder för handeln mellan medlemsländer och en konkurrensbegränsning.

107. Vad beträffar inverkan på handeln mellan stater erinrar jag om att förbudet i artikel 85 tillämpas på avtal som kan "äventyra den fria handeln mellan medlemsstaterna på ett sätt som kan skada förverkligandet av en för medlemsstaterna gemensam marknad",[74] under förutsättning att den ifrågavarande verkan är "märkbar"[75].

108. Det är enligt min mening inte uppenbart att den omtvistade idrottsstadgan ger upphov till sådana verkningar. I vilken utsträckning ändras de förhållanden som är kännetecknande för evenemang och för reklam, vilka marknader har anknytning till internationella judoturneringar, av endast den omständigheten att en idrottare inte kan delta i dessa turneringar? Jag tror inte att det grundläggande valet som EJU gör för att förstärka vissa internationella judoturneringars representativa karaktär riskerar att äventyra den fria handeln mellan medlemsstater, *a fortiori* på ett märkbart sätt. Den prioritet som EJU ger turneringars representativitet framför behovet av att de objektivt sätt bäst kvalificerade idrottarna deltar i dessa turneringar utgör enligt min mening ett legitimt val. Härigenom försöker EJU (som verkli-

73 — Som generaladvokaten C.O. Lenz med rätta påpekade i sitt förslag till avgörande i målet Bosman (ovan fotnot 12) är skillnaden mellan avtal mellan företag och beslut av företagssammanslutningar utan betydelse i praktiken (punkt 258 i förslaget till avgörande).

74 — Dom av den 31 maj 1979 i mål 22/78, Hugin mot kommissionen (REG 1979, s. 1869), punkt 17.

75 — Se exempelvis dom av den 20 juni 1978 i mål 28/77, Tepea mot kommissionen (REG 1978, s. 1391), punkterna 46 och 47.

gen har rätt till detta) anpassa sig till marknadens behov.[76] Närmare bestämt föredrar EJU att organisera turneringar i vilka idrottare som kommer från ett så stort antal länder som möjligt deltar, framför turneringar med idrottare från endast ett litet antal länder där idrottsgrenen är särskilt utvecklad. Detta val hindrar inte handeln inom gemenskapen utan kanske snarare förstärker den, eftersom det genom valet säkerställs att idrottare från alla medlemsstater och inte endast från sådana där denna idrott är utvecklad deltar i internationella turneringar.

109. Två anmärkningar kan emellertid göras mot ståndpunkten ovan. För det första förefaller det i rättspraxis medges att handeln inom gemenskapen påverkas även i de fall där ett avtal eller beslut mellan företag eller företagssammanslutningar snarare föranleder en ökning än en minskning av omfattningen av handeln mellan medlemsstaterna.[77] Den omständigheten att EJU:s omtvistade stadga syftar till att säkerställa att idrottare från alla medlemsstater deltar i en rad internationella turneringar när detta deltagande skulle vara omöjligt utan denna stadga innebär följaktligen inte nödvändigtvis att reglerna inte utgör ett hinder för handeln mellan medlemsstater. För det andra kan hindret i fråga vara endast potentiellt. Det räcker med andra ord att en betydande inverkan på handeln mellan medlemsstaterna är möjlig.[78] Omständigheten att EJU:s regler skulle kunna utesluta ett visst antal idrottare som tävlar på hög nivå från att delta i internationella judoturneringar kan i sig räcka för att det skall föreligga ett potentiellt hinder för handeln inom gemenskapen.

110. Även med denna vida tolkning, till vilken jag inte ansluter mig, anser jag emellertid trots allt att det inte har skett någon överträdelse av artikel 85.1 i fördraget i förevarande fall eftersom det inte föreligger någon rättsstridig konkurrensbegränsning. Jag vill först understryka att jag är överens med kommissionen om att de åtgärder som ett idrottsförbund vidtar i fråga om idrottares möjlighet att delta i internationella turneringar kan utgöra en konkurrensbegränsning. Det skall emellertid också medges att artikel 85.1 inte tillämpas på konkurrensbegränsningar som är nödvändiga för att uppnå legitima och eftersträvade mål. Detta undantag grundar sig på uppfattningen att regler som vid första anblicken minskar konkurrensen men är nödvändiga just för att göra det möjligt för marknadsmekanismerna att fungera eller för ett annat legitimt syfte inte skall anses strida mot de gemenskapsrättsliga konkurrensbestämmelserna.

76 — Ju mer representativ en turnering är, desto mer betydande blir intäkterna från TV-sändningsrättigheterna och reklamen, eftersom dessa turneringar (potentiellt) drar till sig allmänhetens intresse i alla EJU:s medlemsstater.

77 — Domstolens dom av den 30 juni 1966 i mål 56/65, Société technique minière (REG 1966, s. 337; svensk specialutgåva, volym 1, s. 251).

78 — Dom av den 1 februari 1978 i mål 19/77, Miller mot kommissionen (REG 1978, s. 131), punkterna 14 och 15.

111. Denna ståndpunkt intog domstolen i sin dom i målet DLG,[79] som avsåg giltigheten av en andelsförenings stadgar vilka innehöll ett förbud för medlemmar att samtidigt delta i andra organisationer som direkt konkurrerade med denna andelsförening. Efter att ha slagit fast att förenligheten med konkurrensreglerna inte kunde bedömas abstrakt utan utifrån de omtvistade bestämmelsernas innehåll och de "ekonomiska villkoren för de relevanta marknaderna", kom domstolen till slutsatsen att konkurrensbegränsningar som är "nödvändiga" för att säkra en tillfredsställande drift av andelsföreningen och stärka dess position vid ingående av avtal inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 85.1. Domstolen prövade också i vilken mån stadgarnas bestämmelser var "rimliga" och inte innehöll några "oproportionerliga" sanktioner.[80]

112. Som generaladvokaten C. O. Lenz betonade i sitt förslag till avgörande i målet Bosman[81] skall det rättsliga resonemanget ovan överföras till förhållandena mellan idrotten och gemenskapens konkurrensrätt. Om jag tillämpar detta resonemang i förevarande mål är jag alltjämt av den meningen att den omtvistade stadgan — även om den anses begränsa konkurrensen i den meningen att den hindrar vissa judoutövare från att delta i vissa internationella turneringar — inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 85.1 i fördraget eftersom den är oundgänglig för att uppnå de legitima mål som följer av judons särskilda karaktär.[82] Vad beträffar beskrivningen av målen samt dessas legitimitet hänvisar jag till analysen ovan,[83] av vilken följer att de omtvistade idrottsreglerna syftade för det första till att organisera en mekanism för uttagning av landslag som skulle representera den europeiska kontinenten vid de olympiska spelen i Atlanta, för det andra till att säkerställa största möjliga representativitet i vissa internationella turneringar. Följaktligen föreligger det enligt min mening inte någon överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

113. Även om man i övrigt ville medge att EJU innehar en dominerande ställning på marknaden för judotävlingar, skulle de

79 — Dom av den 15 december 1994 i mål C-250/92 (REG 1994, s. I-5641).

80 — Punkterna 31—36 i domen i målet DLG (ovan fotnot 79).

81 — Se ovan fotnot 12 (punkterna 268 och följande i förslaget till avgörande).

82 — För att besvara det argument som Christelle Deliège har åberopat i detta avseende vill jag påpeka följande. Den utsträckning i vilken ett avtal eller ett förfarande omfattas av tillämpningsområdet för artikel 85 är en fråga som faller under domstolens behörighet. Om man för övrigt ville medge att det tvistiga avtalet eller förfarandet omfattas av tillämpningsområdet för förbuden i artikel 85.1, skulle det åligga kommissionen att i förekommande fall bevilja undantag enligt artikel 85.3 i fördraget.

83 — Se punkterna 70—76 och 84—88 i detta förslag till avgörande.

särskilda mål som eftersträvas genom de åtgärder som EJU har vidtagit innebära att dess agerande inte skulle betecknas som missbruk och inte omfattas av tillämpningsområdet för förbuden i artikel 86 i fördraget.

114. Sammanfattningsvis ser jag inte, med hänsyn till de ovan angivna omständigheterna som domstolen skall bedöma, hur EJU:s regler skulle kunna anses strida mot bestämmelserna i artiklarna 85 och 86 i fördraget.

## V — Förslag till avgörande

115. Av dessa skäl föreslår jag att domstolen skall lämna följande svar på tolkningsfrågorna.

1) Tolkningsfrågan i mål C-51/96 kan inte tas upp till sakprövning.

2) Vad beträffar tolkningsfrågan i mål C-191/97:

a) En idrottsverksamhet genom vilken en idrottare erhåller ekonomiska förmåner i form av ekonomiska bidrag som betalas av idrottsförbunden i dennes land i form av bonus, på de villkor för vilka redogjorts i detta mål, utgör en ekonomisk verksamhet i den mening som avses i artikel 2 i EG-fördraget (nu artikel 2 EG i ändrad lydelse) och omfattas således av det rättsskydd som följer av gemenskapsrätten.

b) Idrottsregler enligt vilka det, för det första, krävs att icke-amatöridrottare som tävlar på hög nivå skall ha tillstånd från det nationella förbund i vilket de är medlemmar för att delta i internationella turneringar som inte är direkta landskamper, och enligt vilka, för det andra, det antal idrottare som tas ut av de nationella förbunden att delta i dessa turneringar begränsas, strider inte mot gemenskapsrätten, och närmare bestämt artiklarna 59 och följande i fördraget (nu artiklarna 49 EG och följande i ändrade lydelser), i den mån dessa regler är motiverade av icke ekonomiska skäl hänförliga till vissa idrottsturneringars särskilda karaktär och av särskilda behov för idrotten i allmänhet. Bland dessa skäl skall särskilt inräknas dels organisationen av uttagningen av europeiska landslag som skall delta i olympiska spel, dels garantin för internationella tävlingars representativa karaktär såsom en nödvändig förutsättning för en balanserad utveckling av idrotten på paneuropeisk nivå.

c) I avsaknad av tillräckliga uppgifter kan inte frågan avseende artiklarna 85 och 86 i fördraget (nu artiklarna 81 och 82 EG) besvaras.